

اتمہ گدھہ دھقر ب اول ۱۳۳۹

دجمادی الاول - ۳ - ۱۳۸۰

د ۱ کتوبر ۲۴ - ۱۹۶۰

پیام حق

دہری میاشتی پہ اول کبھی
خیریزی

پرچم صلح و سلام که بشریت
نگران آن است

از س: کاروانی

به مناسبت ۲۴ اکتوبر

الصلح خیر

بشر نبایست به شر مبتودن که آدمیت بجاست از وی
بزیر اینچرخ بیمر و ت بنای انصاف پیاست از وی
اگر چه چندی نمود بیداد بنای انصاف ز ظلمش افتاد
ولی چو آمد بخود، نظر کرد که روی تاریخ سیاست از وی
اگر چه خون ریخت بسی ز انسان به هوشش آورد ندای وجدان
که بود عضوش تمام ایشان کجا بجوهر جد است از وی
چه بیقراری چه صبر و تمکین، چه کفر و ایمان چه دین و آئین
چسان فجایع بدور گردون زنا سزائی نخواست از وی
چه ملتفت شد که در چه کار است ز خوی خوش چه آشکار است
نمود سو گند که صلح جوید بین مظلالم کجاست از وی
مجالس صلح خیر بنیاد نمود از سردو بسا ره آباد
کنون بهر سو صدای «الصلح خیر» انسان ند است از وی

مؤسس: مرحوم مولینا شاہ محمد رشاد

۱ نمبرہ گینہ

دامتیار خاوند : دلا رہنوی مدیریت

مسئول مدیر : محمد گلاب «بشار»

مرستیال : فضل من اللہ «فضلی»

پتہ : دمطبوعاتو مستقل ریاست - ابن سیناوات

دیتلفون نمبر : «۲۴۰۱۰»

په دې ګڼه کښې

د متحدو قومونو .. تمدن مادي و ... د اسلام د چټک ... روش اسلام ...
د معلم اقتدار - حمايه از امراض ... اجتماعي روحانيت - اندر زماه -
اسلام د کار او ... تعاون و امداد ... اسلام او دنورو ... تعليم و تربيت ...
خدای ته - نفوذ ادبيات ... صرصر یغما - گفتمنی ها .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیام حق

دعرب اول ۱۳۳۹ دجمادی الاول ۱۳۸۰-۳ دا کتوبر ۲۳ - ۱۹۶۰

د متحدو قومونو ورځ

دبشك او شبهه نشته چه خلك د متحدو قومونو دورځي لپاره خوشحالي كوي اوددي ورځي د نتائجو اوميو و لپاره انتظار كازي اود هر قوم او هر ملت د اهيله لري چه خپل ژوند ددي ورځي د لاس ليك شوي تړون دمبادبو او احكامو په اقتضاء او ايجاب سره بناء كړي هغه وخت چه بشریت د حرص او طمع، د انفرادي او شخصي منفعت په سبب مخ په خپلور، اود هغه حقوق او منافع تر پښو لاندې كيدل، صلح او سلام، امنيت او نظام، اباوي او مد نيت له منځه تلو نكي و او د جنگونو او ر لاپسي قوي كيده نو بدې وخت كښي د نړۍ د د و لتو نو فكر او نظر دي ته شو چه بايد د جنگونو مخنيوي وشي، اود جنگونو اسباب او وسائل او له منځه ورك شي ترڅو چه هريو دخپلي فطري او طبيعي ازادي څخه برخه واخلي او په هوساۍ او ارامۍ سره خپل ژوند سرته ورسوي نو همد او چه اول ځلي د پنځو سو دولتونو نمايندگانو د ۱۹۴۵ ميلادي كال دا كتوبر په ميا شتي كښي په سان فرانسيسكو كښي غونډه و كړه او په دي غونډه كښي ئي د صلحي او سلام، د حقو قو او مناقعو د ساتلو، اود هر قوم او ملت د ازادي لپاره يو تړون لاس ليك كړ چه د لاس ليكو نكو شمير ئي وخت په وخت مخ په زيا تيدلو ون

چه دلاس لیکو لیکو شمیر ۹۸ ته رسیدنی ممکنه ده چه په نژدی وختو او کلو کښی شمیر ئی لایسی ویر شی . اودهر قوم او ملت نما ینده دغه تړون لاس لیک کړی . افغانستان چه صلحه خوشبول اودهر قوم او ملت ازادی ئی له مذهبی شعایرو ارغمنانی امور و ختخه گڼل کیږی هم دغه تړون ئی لاس لیک کړیدی اود متحدو قومونو به مؤسسه کښی دیوی صالحی عضوی به حیث شمولیت لری او همیشه ددغی مؤسسی د حقوقی مناشیرو ملا تر کوی او دهر قوم او ملت د ازادی اود خپل ازادیت غېز پورته کوی لکه هر یو فطرتا او طبیعتا آزاد پیدا شویدی اودانسته چه شوک دنورود ازادی مخه ونیسی اود هغو حقوق ازمنافع تر ښولاندي کړی او که چیری کوم قوم او ملت دنورو تر اسارت لاندی ژوند کوی نو هغه ورځ راتلونکی ده چه په هغی کښی دغه قوم او ملت خپله ازادی حاصله کړی اود اسارت اود غلامی ځنځیرونه او کړی له لاسونو او پښو څخه لری وغورځوی د متحدو قومو نو د مؤسسی مبادی او احکام اود هغی مناشیر چه د صلحی او سلام ، د امنیت او نظام په اساس بناء شویدی ، او تل د جن گونو مخنیوی کوی او اور ئی بلیدو ته نه یریزدی اودهر قوم او ملت ازادی غواړی ، اود بیرته پاتی ده لتو سره مرستی کوی نو باید ددغی مؤسسی د مبادیو او احکامو اود هغی د مناسیرو احترام ، اود تأسیس دورخی لپاره ئی تل خوشالی وشي .

« بشار »

« باید هیڅوک کرار نه کښینی ، او په دی اکثافا ونه کړی چه یا خدایه روزی او دولت را کړی لکه چه تاسو پوهیږی چا آسمان سره اوسپن زر نه اورو . »

« زموږ په نزد عبادت دانه دی چه پخپله گوښه کیږی ، اوبل روزی ورکوی لکن اول ډوډی حاصله که بیا عبادت کوه . . . » « ابو سلیمان دارانی »

تمدن مادی و تمدن معنوی

همه بشریت و اجتماعات آن درغایه های آخری خودها يك هدف دارند و آن این است که در يك محیط اصلاح شده خالی از هرگونه مفاسد و اغراض زندگانی نمایند و از هر گونه حوادث برکنار مانند :

اینگونه محیطها را از نظر شرایط مادی البته مدنیت تکنیکی و علم موجوده که در راه صلح و رفاه بکار افتاده اند آماده نمیسازد ، اما از نظر معنوی و اخلاقی جز فضیلت ذاتی و مکارم اخلاقی مردم آن، محال است آن شرایط بوجود آید . در هر تمدن مادی ولوم شعشع ترین تمدن ها باشد در حالیکه مردم آن از حلیه اخلاق و فضایل ذاتی محروم باشند نه تنها که در آن تمدن يك آهنگی و تناسب موجود نبوده و چهره آن تمدن زیبا و خوش آیند نخواهد بود نیز بقا و استحکامی در آن وجود نخواهد داشت مدنیت های زیادی در جهان آمدند و باز ناپدید شدند اما وقتی که آمدند نمود یافتند و بزرگ شدند در میان آنها نیروی معنویت و فضیلت وجود داشت، نیز زمانی که روبه متلاشی شدن گذاشتند آن روح و نیرو هران نبود . همچنانیکه نمو و انکشاف جسمی يك موجود به توانائی روحی آن تعلق دارد درست ترقی و ثبات يك تمدن نیز به معنویت و فضیلت مرام آن مربوط می باشد . هم آهنگی نموی تمدن مادی بانموی تمدن معنوی در يك قوم ترکیبی است که در استحکام بنای اجتماعی آن تاثیر بسزائی دارد .

بناء اگر تمدن مادی يك قوم را جسم فرض نمائیم تمدن معنوی روح آن است حرکت، نشاط، خوشدلی، بیغمی و سعادت يك قوم را فقط و فقط میتوان در تمدن معنوی آن ها دریافت، ورنه صرف تمدن مادی که در آن روح معنویت و فضیلت نباشد چون صورتی است بسیار زیبا و فریبنده ولی بدون روح و نشاط .

در مردمیکه تمدن معنوی با تمدن مادی شان هم آهنگی دارد، در آن مردم يك زیبایی خیره کننده، عظمت باطنی، يك شعار و وقاریکه سرها را به تعظیم خودها می انگرانند، به وجود می آید .

نیزوی معنوی يك قوم سلاحي است كه مافوق خودسلاحي ندارد، بالاین سلاح هیچ دشمنی را برو شده نمیتواند .

اینگونه مردمیكه در فضیلت و معنویت زندگانی مینمایند چون در نفس آنها عدالت و انصاف وجود دارد، و از عمل حرکت شان خیر و صلاح موج میزند و از ناحیه ایشان حب انسانیت و بشریت خوانده میشود، دیگر چگونه کسی با آنها از راه دشمنی و نزاع پیش آمده میتواند دیانت اسلام همین گونه تمدن را به پیروان خود ارشاد مینماید دیانت اسلام حب خیر و نیکی را در دلها آکنده میسازد، دیانت اسلام علم و دانش را سرمائۀ شرافت و انسانیت می داند دیانت اسلام حرص در جمع آوری پول و مال را كه خیر آن به اجتماع نرسد منقور قرار میدهد .

در دیانت اسلام يك تساوی كه مردم همه از نعمت امنیت آزادی ، صحت و عافیت برخوردار باشند ، قبول شده است و از ان رو كسانيكه پیرو اسلام و دیانت آن است این هارا نه تنها برای خود بلكه همه آرزو مینمایند، در نفس خود و تلاش و تجسسات و تشبثات شخصی خود آن را در منصفه عمل می آورد .

از این جهت است كه علمای اجتماع ، و تتبع كننده گان كسانيكه در دیانت ها و آئین های مختلفه گیتی رسیدگی نموده اند، دریابان كسار خود تمدن اسلام را از نظر معنویت و علو یتش يك تمدن آیده آلی ، يك تمدن فاضله و با كمال شماخته اند .

ما كه پیروان این آئین هستیم چقدر خوشبخت خواهیم بود كه آن را باید دیده های علم و دانش و تخفیک تمدن نوین ممزوج نموده ، و از ان كاخ رفیعی برای سعادت و سلامت خود ، بشریت و اجتماع خویش به وجود آوریم .

د اسلام د چټک پر مخ تګ او فتر حاتو سبب څه دی ؟

د ژورې تتبع له مخې داسې څرګندېږي چې د ځینو پر دولیکوالو په اثارو کېنې عجبیه معرکه ګرمه ده او وایی چې دا څه علت لري چې مسلمانانو و کولای شوو ، دروم او ایران امپراطورۍ ګانې او دافریقا ملتونه په خورا لږه موده کېنې د ځان تابع و ګرزوي او د اسلام دین په خورا سرعت سره په نړۍ کېنې خپور کړی - حال دا چې د مسلمانانو د سپاهیانو شمیر، نسبت دروم ، او ایران د عسکرو تعدا د ته خورا لږ او هیڅ نه وو - د جنګي مهماتو ، شتمندۍ او نظامي تجربو له مخې هم مسلمانان نظر جانب مقابل ته وروسته پاتې اېښودل - او عجبیه خو لیا دا ده چې مسلمانانو په هغه تشکدستی او بی سامانۍ کېنې پر هغو مملکتو هجوم ور وؤ چې په هغو ځایو کېنې نه مملکتی درلودل ، او نه دهغو مملکتو او هیوادو له جغرافی اوضاعو سره بشپړ آشنایان ګڼل کېدل ، سربیره پردې روم او ایران دهغه زمان دنړۍ دوی ستري امپراطورۍ وې چې پر سیاسي رجال ، نظامي پهلوانان ، او مهمات ، استحقاقات یې پخپلو اداري دستګاهو کېنې هم لرل او نور ؟

دا لیکوال پخپل اټکل او تخمین سره یوه سلسله مادي ادوات ، سامانونه ، او اسباب دېری علتونه ګڼي او له اصلي علتونو څخه چې زیاتره روحی او معنوی اړخونه لري څه نه وایي - زما په عقیده هر کله چې اکثره مادي اشخاص له دماغي مقایسو څخه استفاده کوي او د ضمیر له نړۍ څخه هغسې چې ښائي بشپړ معلومات نلري ، نو هغه پردی لیکوال باید په دې مورد کېنې د مادي اسبابو ، د عدد ، سامان په شاوخوا کېنې فکر وکړي او له اصلي او روحی ، معنوی علتونو څخه ښوی تیرشي ... د اسلام د تاریخ د محققینو او دولیکوال د ژورې تتبع له مخې مسلمانانو تر هر څه دمخه پخپلو دیني بنسټونو بشپړ ایمان درلود ، او د سپېڅلي اسلامي استازي د معنوی او روحی تعلیماتو په رڼا کېنې په دې حقیقت کملک باور درلود ، چې د خدای پاک په امر د اسلام د مقدس دین د خدمت او خپرولو په هیله یې ملاتړ ایدې ، نو که پدې لیاړ کېنې ووژل شو ، شهید او اخروی سعادت یې و ګاټه ، او که ژوندی پاتې شو ، بری - ښه نوم او غنیمت به ور په برخه شي .

د مسلمانانو د اتحاد ، موضوع هم داسی یو حقیقت دی ، چه گردو کړو ، وړو څخه
بی په زغر ده څر گند پښی د اسلام سپیڅلی پېشوا په لومړی ځل مسلمان سره
متحد کړل او قرآن هغوی ته د ورو رولی ښوونه وکړه . . .

د اسلام راشده خلفاء د پیغمبر «صلعم» رښتینی جانشینان وو ، هغوی به هم په هر کړه ،
وړه ، خطبو ، ارشاداتو کښی د رسول اکرم «ص» له قولی او عملی ژوندانه څخه پیروی
کوله او مسلمانان یی اتحاد ، یووالی ، ورو رولی ته رابلل ، او مسلمانانو ته بی په یاد
ور کول ، چه د اسلام تر ظهور پخوا چه پخپلو منځو کښی یی اختلاف سره درلود ،
څرنگه څوار او ذلیل وو ؟؟؟

پدی سر بیرته په لوی سر کښی د اسلام دین ، د وحدت آئین دی ، قرآن او احادیث
دواړه ، مسلمانان یوالی او اتفاق ته راوبولی د مسلمانانو یو ځای کیدل په ورځ کښی
پنځه ځله د لمانځه داډا کولو لپاره او دهغوی اطاعت له یوه پېشوا ، په یوه ځای
(مسجد) کښی د اسلامی شریعت د ستر معلم درسونه دی چه خپل پیروان وحدت
او یووالی ته را کږی . د اجتماع پوهان وایی چه ددی شان مشق او ورځنی ممارست
چه څومره ستر اتحاد د مسلمانانو په منځو کښی ټینګ پښی او تر کومی اندازه یی اطاعت
احساس له یوډ پېشوا (امام) څخه دهغوی په ټولنه کښی تقویت مومی ، بالذری په
فتوحات البلدان نومی کتاب کښی لیکي : پخوا تر هغی زمانی چه ابوسفیان مسلمان
شی یوه ورځ مدینه ته راغی او مسلمانان یی د لمانځه په حال کښی ولیدل چه په حضرت
پسی اقتدا کړی او په رکوع ، سجده ، قیام ، قعدو سره دخپل پېشوا پیروی کاندی
ابوسفیان دهغی منظری له کتلو څخه وروسته داسی وویل :

په خدای چه تراوسه پوری می څوک ندی لیدلی چه دخپل پېشوا له حر کا تو
څخه د شان اطاعت و کاندی ، نه د ایران ستر قورلوا کسان ، نه دروم امپراطوران
یوهم داسی پیروان نلری . داڅو د ابوسفیان مادی نظریه وه ، مگر حقیقت دا دی ،
چه مسلمانان د دنیا لپاره نه بلکه دخپل اخرت دپاره د هر چول فدا کاری منلو ته
چمتو ول ، هر کړه وړه ، عمل او وینایی دنی حقیقت شاهد دی . هغه مهال چه رستم
بن فرخزاد ارمنی ، د ایران د لشکر و سپه سالار ، «مغیره» «رض» د اسلامی قواؤ سردار
ته په طنز وایی : عجب ده ، تاسی خپله سا پدی لپار کښی ور کوی ، او مقصد ته هم
نرسپږی ؟ نو ایما ندار مغیره «رض» داسی ځواب ور کوی : هر څوک چه دمو نږ ووزل

شی جنت ته ئی، او ستاسی مقتولین په اور کښی غذا پېږی، په نتیجه کښی که یو تن هم له مونږ ژوندی پاتی شی لتاسی سره جگړه کوی او بری مومی :

همدا شان هغه وخت چه رومی افسر، د اسلام د لښکر و سر دار «عباده» بن صامت «رض» ته دروم دقواؤ له ډېر والی څخه لافې شاپی وهی، او د مسلمانانو له خوا ری څخه عباده، داروی نوم مسلمان افسر هغه ته داسی جواب ورکوی :

ملګری! په ځان او یارانو دی مه مغروره کېږه، او مونږ دخپلو عسکرو له ډېرو والی او زمونږ د سپاه له کموالی مه وېروره، په خدای پاک قسم خورم نه ستاسی د لښکرو ډېرو والی اونه زمونږ د سپاه لږ والی یو هم دډې کار پر مخک نک نه شی ځنډولی، که هغسې چه وائی صحیح وی او مونږ ووژل شو، په خدای قسم خورم چه مونږ ته د خدای په لیار کښی تر شهادت ستر سعادت نشته، پدی لیار کښی که مونږ ټول ووژل کېږو، واره د خپل خدای په رحمت کښی په بله نړۍ کښی خوشحال ژوند کولای شو، مونږ د خدای په لیار کښی مرک معراج کښو او که په تاسی بانندی بری مو مو، ستاسی هر څه زمونږ گرزۍ، او پدی دنیا کښی سعادت گټو - خدای پاک پخپل کتاب قرآن کښی، مونږ ته ارشاد فرمایلی چه «پر ځلی یو کوچنی ټولګی د خدای په امر، په یوه ستر جمعیت بانندی بریالی کیږی، او خدای پاک د صابرانو ملګری دی»

هر سپاهی زمونږ له ډلې څخه، سحر او ماښام خدای یادوی 'وله هغه تعالی څخه غواړی چه د شهادت مرګ ورپه برخه کړی، او ژوندی یی بېرته خپل کور، کلي ته ورته ولی مونږ شاته هیڅ اندېښنه نه لرو، زمونږ عزم. کوشش منځ په وړاندی دی، مونږ خپل زامن او خپلوان په خدای سپارلی او په ډاډه زړه له خپله کوره راوتلی یو او هغه څه چه ته زمونږ د تنګدستی په باره کښی وایی، د احم اشتباهه ځکه مونږ ځان له هر څه اوله ټولو خلقو، بی نیازه گڼو که ټوله نړۍ زمونږ شی، تردې زیات چه اوس یی لرو، څه غواړو ...

دا ډول مطالب د اسلام په تاریخ کښی ډېر لوستل کیږی، مسلمانان هیڅه که خپل ورور، پلار مشترک وینی له هغوسره جگړه کوی او معتقد دی چه دا مجاهده یی د واحد خدای په نزد داجر باعث گرزۍ .

هو! بدی کبشی شک نشسته چه دصدر اسلام مسلمانان خوار، اونا داروو، اوله غنیمت
 شخه به بی خپله برخه داسلامی، قردادو په مطابق به اصرار غوښته، دحنین په مجاهده
 کبشی مسلمانانو دطائف په ډگر دمسلمانانو عربانو ډیر اردونه سخته های وړ کړه،
 اوزیات غنیمت یی هم لاسته ورغی خو هر کله چه جگړه پایته ورسیده اوبندیان
 مبادله شول دابن هشام په ویښامجاهدین پیغمبرته راغلو او په اصرار سره یی غوښتنه
 کوله چه زرشه زمونږ برخه را کړه، بدی لږ کبشی دونه ورنزدی شول چه حضرت
 رسول اکرم (ص) یی دیوی ونی ترڅنگ متوقف کړه اور دامبارکه یی دخلقو لاسته
 ورغله، آنحضرت (ص) وفرمایل ای خلقو! زما ردارا کپه، که دن ورځی غنایم
 دتهامی دونو په اندازه هم وی، هغه به ستاسی په منځ کبشی ووبشم، تاسی قول پوهیږی،
 چه زه در واغجن، بخپل، ډارن نه یم،

۱ - مگر همدانا داری هم دمسلمانانو له فتوحاتو سره رسته کوله، څکه چېک
 اوسیدکباره وو، له دی کبله به دید یس له سختیو سره بلد وو
 دلسوزی او تندی پروایی نه درلود له، بارو وړونکی اوسن مسلمانانو ته
 درو میانو، او ایرانیانو له آسانو، غاږو شخه خورا کټوروو - په اوسیانو به سپاره
 شول، داوښانو ترس وری لاندی به یی استراحت کاوو، داوښو شوی به یی خوری -
 حال داچه اوسن، بی دیدیاله اغزو شخه بل خوراک غوښت، او ډیری ورځی به یی
 بی اوبو گذاره کوله، او که به قطعاً خوراک ورپیدانشو خپل اوسن به یی ذبح کړ،
 او خوړ به یی، لیا به یی کوم هوټی غنم پیدا کړل او په هغو باندی به یی سد جوع
 کوله، برخلاف دروم او ایران لښکری به له درنو بارو سره ډگرته راتلی اوددغو
 بارو او عربی به آسانو، او غاږو کشر کولی، او هغو حیواناتو به خوراک غوښت
 عین همدا وضعیت دانگلیس اوسنمنو په جگړو کبشی، دپښتنو دملی مجاهدینو
 دبری باعث، گرزیده . . . په معاصرو پیږو کبشی .

۲ - یوبل دلیل چه په جگړو کبشی به دمسلمانانو دبری سبب گزید او زیاتره
 مورخین هغه یادوی اعتقاد په قضا و قدر دی، مسلمانان معتقد وو چه هر انسان سره اجل دی
 او اجل هم ټاکلی وخت لری، که اجل ورسپږی سږی، په خپل بستر باندی پروت مې شی،
 او که اجل نوی پوره شوی، نو په قطعی طور انسان دتورو په جگړه کبشی روغ

اوژوندی پانی کیزی، دی عقیدی مسلمانان دجگری په ګر کښی مېلمن ساتل، اودبری ترساعته پوری بهر لاروو، اوبی باکه به چنگیده واقعاً په قضا او قدر باندی ایمان لرل مسلمانان له خرافاتو، بی زړه توب او اوهامو څخه ساتلیدی . . . پښتون سید جمال الدین به (عروة الوثقی) نومی خپل اثر کښی د قضا و قدر عقیده د مسلمانانو په خارق العاده فتوحاتو کښی په خورا معقولو فلسفی دلایلو، ډیره موثره ثابته کړیده چه دلته تمامیږی .

۳ - بل علت د عربی مسلمانانو مهارت ووپه غشرو وېشلو کښی : عربانو هغسی چه په سپرلی اویکه جنگی کښی برلاس لاره ، په تیراندازی (غشو وېشلو) کښی هم خورا مهارت درلود هغوی پدی هنر کښی تر رومیانو ، ایرانیانو بهر ورو - عربی آس هم تر نورو آسانو خورا زیات ګړندی، او سخت سره وو، عربانو چه په یکه جنگی کښی مشق او ممارست درلود، هر کله چه دهنه وخت به رواج برابر به دوی لښکری په ډګر سره مخامخ شوی له هر یوه لښکر څخه به لومړی یویو سیوری دجګړی ډګر ته راووت اودوه په دوه به جګړه شروع کیده، په نتیجه کښی که دهر لښکر سیور به په خپل بڼه باندی بریالی کیده د مقابل عسکرو به ماتی کوله، مسلمانان عرب به پدی راز جګړو کښی غالباً بریالی کیږو، لکه د مرغاب په غاړه چه احنف بن قیس به یکه جنگی کښی په خوتنو پهلوانانو، اوسر دارانو غالب شو، اوبه نتیجه کښی د مقابل ډیری لښکری به جګړی و تښتیدی - ډیر ځله به داسی پښه شوه چه دیوه مسلمان سپاهی په یوه غشی به د مقابل اردو افسرلیا سردار په مخکه راوغور زول شو، اود دینمن قول اردو به دجګړه ډګر خوشی کړه په خپل به و تښتیده . . .

۴ - بل علت داوچه مسلمانانو به د لښکر سردار او قوماندان په ټاکلو کښی خورا زیات دقت کساؤ او تر خو پورې چه یو شخصیت به یی له هری ډوی دوی ستری وظیفی لپاره وپړونه لیده، هغه به یی د لښکر په قوماندنه باندی نه ټاکه، لدی کبله خورا زړور اشخاص اوباند بیره سرداران، لکه خالد بن ولید، خالد بن سعید، ابوعبیده بن جراح، سعد بن وقاص، یزید بن ابی سفیان، حمزه بن عبدالمطلب، علی بن ابی طالب، مثنی بن حارثه، حذیفه بن یمان (رض) به د اسلامی لښکرو په سرداری ټاکل کیده، اوبه لږتوچه سره ددغو سترو میرو شرح حال، شجاعت، هوښیاری،

تدبير خـر گند يـبـزى ، داسى مثال لرى چه خـداى پاك دا با كـفايـه مـيـرـوتـه ، داسلام
دبـشـرفـت لپاره هغه مهال دمسلمانانو له دلى څخه په وجود راوستلى وو . . .

پر نو موږو رجالو سر بېره ، مسلمانانو هغه مهال داسى لرى سيا ستمداران
او حـكـم فرمايان هم درلودل لكه عمر والـعـاص رض ، معاويه رض ، مغيره بن شعبه
رض ، اوزياد بن اميه ، ستر سيا ستمداران ، او ابو بكر رض ، عمر رض ، داسلام
په تاريخ كښى داسى يوه ، بااراده ، متقى او برجسته شخصيتونه گډل كښى
چه اسلام داساس او بنسټ په دوره كښى دهغوى په وجود سرلو پرى شو . . .

دبنى اميه بنى عباس په دوره كښى هم د مسلمانانو په قولنه كښى هتر
مېړونه منځته را غلو چه دهغوى هم داسلام دترقى باعث و گرزېدل ، لكه طارق
بن زياد ، موسى بن نصير ، احنف بن قيس ، قتيبه بن مسلم ، محمد بن قاسم ، موسى
يعنى برمكى ابو مسلم خراسانى او داسى نور . . .

۵ - دمسلمانو عربانو نهضت اسلام پخپل ذات كښى يو نهضت دى چه زړ ورو
مجا هدينو ته يى امتيازات ، او افتخارات و ښودل او دا پخپل واريو
اغيزه لرو نـكـى عامل دى چه مسلمانان يى داسلام دخپرو لولو په جـگړو كښى
دهر را زقربانيو ته چمتو كـول ، خصوصاً هغه وخت چه عمر ابن خطاب رض
ناهملمان وگړى دعر بستان له شېبه جز يري څخه اخراج كړل ، نو عربانو ،
مسلمانانو پخپل ځان كښى يو كوښى استقلال وليده اود اسلام خپول يى خپله
خپله دنده «وظيفه» وگڼله . . .

۶ - دبېرته راگر زينو « باز گشت » خط : مسلمانانو د عمر رض دتدبير
او حـكـم ترسيورى لاندې په قولو جگړو كښى دباز گشت كـرـښه دلاسه نهـوـر
كـواـه « په نوى اصلاح سره دپته عسكـرى ارمـاد وايى ، مسلمانان په ابتدا كښى
له صحرا څخه نه تېرېدل ، پدې ډول كه به درو ميانو ايرانيانو له مقابل څخه
په ماتي مجبور شول ، نو خپل صحرا «بېد يا» ته به راغبرگ شو ، او علیم نشو اى
كولى هغوى تعقيب كړى . . .

حضرت عمر رض به هميشه داسلامى اردو سر دارانو ته داسى ارشاد فرمايه
چه داسى ځاى ميشته نشى چه دهغوى او خليفه په منځ كښى «رودخانه» فاصله شى

بلکه داسی خای خیمی و دروی چه هروخت خلیفه و غو اړی بڅپله ناڅه سپور شی او خپلو عسکر و ته ور شی عمر و العاص او سعد وقاص «رض» چه د خلیفه دافران و لوست لومړنی سردار د مصر له اسکندر یی څخه ، د فسطاط بېدیانه ، اودو هم قوماندان له «مداین» څخه کوفی ته را ولېز دېدل او خیمی یی و درولی ، تر دې وروسته دا د واری صحراوې ستر ښارونه ودان شو و...

۷- دیرموک او قادیسی فیصله کوونکې جگړې : دیرموک خو دیوه خای نوم دی چه دشام بصرانومی ښار ته نزدی پروت دی یو نانیانو دا د گرهیرو ما کس باله : Hieromairx ، دیرموک هونناک جنرلک د مسلمانانو د فیصله کوونکو او سترو جگړو څخه کول کیززی رومیانو دنی د کړته ټولی قواوی راغوړندی کړی ترڅو چه په یو ځل عرب د سوریی او فلسطین له سیمو څخه و شړی ، اوترې بېغمه شی ابن اثیروائی چه پدې د گردوم د منظمو او متحدو لښکرو شمیر د ۷۴۰ ، ته رسیده . مسلمانان له ښځو سره پنځوس زره سپاهیان وو عمر و العاص ، د اسلامی اردو بو سیاه ستمدار افسر په عسکری غونډه کښی رایه ور کړه چه د مسلمانانو ټولې تیت او پرک قواوی دی دیرموک د کړته سره راغوړندی شی چه برنی شمیر ترې جوړ شو خالد بن الولید د دې محاربه د مسلمانانو د اردو عمومی قوماندان مقرر او د ابو بکر رض په امر چپاوی له عراق څخه دیرموک ته راغی خو هر کله چه خالد د اسلام د لښکرو له تعداد څخه خبر شو سپاه ته یی خپلی د تاریخی خطبې په ترڅ کښی په ثبات او داستقامت او قربانیو ته ښکار وکړ او د خدای پاک په لیار کښی هغوی ته په موثرو الفاظو د فدا کار بو ترغیب ورکړ خالد پوه و چه د اسلام اردو د شمیر د لښوالی په وجه او د روم د سپاه د ډبروالی او ښی اسلحی له کبله په تزلزل کښی واقع دی نو ده دخپلی وینا په لړ کښی اشاره و فرمایله : یوه او می هر لښکر چه بریالی شی شمیر یې طبعاً زیاتیزی او که ماتې وکړی تبا کیزی دیروالی او لښوالی د اردو په روحیاتو معنویات و اړه لری ...

ددی جگړې په منځ کښی د اسلامی اردو سردارانو د ابو بکر (رض) د وفات خبر و اړیدو مگر هغه یې له اردو پټ و ساته پدی محاربه کښی سرداران او سائرین په خورا هوشیاری تر هغه وخته پورې و جنگیدل چه دروم ستره سپاه یی

به شپ و تمبوله ابن اثیر طبری و ابی بادی جگړه کښی په یوه ورځ (۱۱) توری د خالد په لاس ټوټی ټوټی شوې تردې وروسته دروم لښکری بیا په اجنادین کښی سره غوښی شوې خود مسلمانانو سپاه بیا هم د اجنادین میدان په بی سابقه شجاعت فتح کړ، ددغو در و سترو جگړو په اثر امپراطور هر قل له شاماتو سره وداع وکړه او گرد شامات د مسلمانانو په لاس فتح شو هغسی هم د قادیسی دستری جگړه په نتیجه کښی د سعد و قاص رض په سردازی چه خلور شپی ورځی جگړه د ایران د مرکزی قواؤه او مسلمانانو په منځ کښی په ډیره سختی سجالاً روانه وه، د مسلمانانو د ښکار او استقامت په اثر د ایران امپراطوری په ځکه رانسکورده شوه . . .

۸ - عدالت، تقوی او د مسلمانانو نیکه رویه : د اسلام ستر مېړونه اوسر داران سائرین د پیغمبر (ص) د مقدسو تعلیماتو په وجه د داسی عدالت، تقوی او انصاف خاوندان وو چه هر کله به دروم او ایران رعایا د هغوی له استیلا څخه خلاص اود مسلمانانو تر حکمرانی لاندی به راتله بی مبالغی د ظلم، استبداد، او اضافه ستانی له دوزخ څخه به د عدل انصاف جنت ته رانقل شول د مسلمانانو قواوې چه له مدینې څخه به راوتلی د لیاری زاد او توبه یی پند نصیحت اوله رعایاؤ سره نیکه رویه او ښه سلوک ووه و نږبه تیر و کړښو کښی د حضرت رسول اکرم (ص)، د سولی پیغام او عهد نامه او د ابو بکر صدیق (رض) ارشادات اسامه ته د شاماتو په غزا گانو کښی لږ او ډېر د نمونه په دودولیکل دا اسناد محفوظ دی او دوست و دشمن یی ستاینه کوی .

۹ - د اصول، احکامو په مقابل کښی برابری : د اسلام واکمنو له هری طبقی او هر چا سره د مساوات په اصل مطابقه رویه کوله د غسان د ټولواک جبله بن ابیهم شخړه له فزاری بازارئی و گړی سره خو را شهرت اری عمر رض بدې قضیه کښی د مطلق عدالت پیروی و کړه او د جبله د اعتراض په خراب کښی په سره سینه داسی و فرمایل ای جبله اسلام ته او ستا خصم په حقوقو کښی یو برابر گرزولی یاست د عدالت په ساحه کښی بی له تقوی بل امتیاز د مسلمانانو په منځ کښی مورد نه لری او هغه وخت چه عمرو العاص (چه د مصری والی و) هغه ځوی یو ذمی قبظی

سپری و دلی و وپس له اثباته عمر «رض» امر و فرمایه چه قبطی دی خپل کسات د عمر والعاص له زوی څخه واخلی خلیفه مترو که قبطی ته ورکړه چه خپل انتقام واخلی او زیاته یی کړه له کومه وخته (ای دمعتبر سړی زویه!) تاسی خلق خپل مریونه جوړ کړیدی حال داچه دوی له میندو څخه آزاد زبزیدلیدی .

شک نشته چه دې ډول عدالت او تقوی د اسلام د نشر او خپریدو په چارو کښی څرگندې اغیزی درلودې دشام او عراق او مصر وگړی چه دروم - ایران د مامورینو له ظلم او زیاتی څخه په ځان رسېدلی وو ، هرکله چه داسلام عدالت مساوات خوښول یی ولیدل بیله دی چه د مذهب اختلاف په نظر کښی ونیسی ، پخپله خوښه د مسلمانانو مرستی ته چمتو شو مسلمانانو به چه کوم هیواد فتح کاوو دوکړوله عاداتو رسومو او معتقداتو سره یی کارونه درلود اود خپلو دینی مقرراتو په مطابق یی وگړی پخپل حال آزاد پرېښودل اولکه اکثر اروپایی او شرقی منصف مورخین چه وایی اسلامی سلطه استعمار نه و بلس کفایتین او مفتوحین دواړه په حقوقو کښی مساوی او یو شان له فردی او اجتماعی آزادی او حریت څخه پر خوردرول لدی کبله استعماری اروپایی هیوادونه هر کله چه کوم شرقی او افریقایی هیواد استعمار ترسلطنی لاندی راوای لومړی پلا خپل استعماری مامورین پدې گماری چه تر هر څه پخوا د اسلام له مقرراتو سره مقابله وکړی او حقوقی مساوات له منځه یوسی دا څیز د عباد «رض» بن صامت له فرمایشاتو څخه څرگند برېښی چه د مصر قبطیانو ته یی وه ویل : که ننواړئیر مسلمان شی زهر نیز تابع اوسی او (جزیه) راکی پدې صورت کښی به مونږ له تاسی سره داسی رویه وبالو چه تاسی خوشحال یاست مونږ به له تاسی سره هم پیمان شو ، ځان، مال، کور، او ځمکی به مو درته ساتو، او هر څوک چه له تاسی سره جگړه وغواړی له هغوی سره به جگړه کوو :

د خالد «رض» عهدنامه په عراق کښی له ابن نسطونا سره هم دغه مفهوم څرگندوی پدې لړ کښی د مسلمانانو او اهل ذمی به منځ کښی ډېر پیمانونه غوه شویدي چه وایه همدغه روح لری هغه وخت چه مسلمانانو په یرموک کښی درو میانو دمقابلې لپاره امدادگی کوله نو هر هغه څه چه یی د حصص له وکړیو څخه اخستی وو هغه

بی بیرته، در کپل او ورته وی ویل چه دامال مویر ته واخلی او موئیز له خپلی هم پیمانی څخه آزاد کړی.

دحمص وگړیو په ځواب کښی داسی ورته ویل موئیز هیڅ څکله له تاسی څخه نه بیلزو ستاسی عدالت او پرهیز گاری، درو هیانو تراستبداد موئیز گټوره ده، نوموئیز در سره یواو د هرقل له اردو سره دتاسی په مرسته جگړې ته چمتو یو...

په هغه اوصافو چه مسلمانانو درلودل اویو کام دخپل دین اوبیغمبر (ص) له تعلیماتو څخه نه تېر دل، اسلامی حکومت دنړۍ، وگړیو ته دخدای پاک شتر نعمت و ځکه هرځای چه داسلام یوه کمه مفرزه رسېدله نور پخپله دهغه هیواد گړیو له دوی سره مرسته کوله اوداسلام مخالفین بی له خپله هیواده شړل، سلطه یی مسلمانانو ته په لاس ورکوله، مصر، ایران، عراق، خراسان، هندوستانه دمسلمانو دو نه لږلږ قواوې ورغلی چه پخپله اسلامی خلفاؤ دهغوی دکامیابۍ هیله نه درلود، مگر، رومیان، ایرانیان، اودخاقان قواوې چه له یزدگرد سره خراسان ته راغلی وی په حقیقت کی په خپله بومی اومحلی اوملی قواوې پخپله وتمبولی خپل هیواد یی مسلمانانو ته پلاس ورکړ، که دانه وای څرنگه ممکنه وه پداسی حال کښی چه دمسلمانانو قول جمعیت اړینه سوو زردزیات نه وو دنړۍ په (۱۰۰ ملیونو) وگړیو باندی استیلاو کړی؟ داسلام بری دمعنوی او اخلاقی اړخو په بنسټ بناستو، نه په نظامی قوه اودعسکرو په مېټ، داخبره پخپله دپردو ملتو له تاریخو څخه هم دلرو به خبر ثابتۀ اوشرکنده ده، څېړنې ته اړتیا نلری، تاریخ وگوری، ... هغه څه چه مسلمانانو په له مغلوبانو، څخه اخستل (خراج، زکوٰۃ لیا جزیه) دو مره کم شی، وو، چه دروم ایران، اونیرو، له محصور لاتو، سره بی هیڅ شباهت نه لاره هغسی چه مو لینا شېلی نعمانی په یوه انگلیسی رساله کښی ثابتۀ کړی ده (جزیه) هم دکرت معرب یوه فارسی کلمه ده چه ایرانیانو به تراسلام پخوا له محصور وگړیو څخه په زور اخستله، اوداسلامی سوقياتو نظامی اړخ که زوری اوتبلیغی دینی انتظامی څنگ کی قوی و: داخبره دپیشو او اوضاعو له مخی په خورالیز منصفانه کتنه اثبات ته رسېږی چه داسلام دلبسکر وسوتیات غیر له هغو سوقياتو څخه ول چه نن اوپرون دهمد نو ملتو لخوا منځ ته راغلیدی ځکه مسلمانانو په دسختی محاربی دجریان په وخت کښی

هم دخیل پېشرا يو سنت هم نه پريښود ، حال دا چه دن او پرون تظلمی سو قیات
 عسکری شئون له خانه مطلقه قوانین لری جه زیاتره یی له عدل او انسانی مساوات
 سره تعلق نه خر گنډ وی ، عسکری افسران او قواوی دجگړی په صحنو کښی
 هر څه چه غواړی کوی بی او مسئولیت نه لری مگر د عمر العاص دمصر دفاتح زوی
 دیوہ قبطی په جزولو ، د خلیفه په حضور محاکمه کیږی او په قصاص رسیږی همدا
 شان یو سپاهی دجگړی په لږ کښی ، په څه خرما اخستلو له یوه بزگر څخه ، د سیاست
 په دار لږ ول کږی که د مسلمانانو عسکری سو قیاتو صرف مادی او کشور کشایی
 جنبه در اودی ، نو د اسلامی دین مبادی او تمدن په اجنبی هیوا دو کښی خپل اغیزه
 نه پريښود ، او پردی وگړی یی په مقابله مجبور یدل ، که سمدستی نه وای د ضعف
 په وخت کښی خوله مسلمانانو څخه بیرته گرزیډلو تر اسلام پخوا او وروسته
 څو پېړی ژر منیا په روم حمله او فتوحات یی وکړل امانتیه یی صرف مادی
 اوبی قتل اولوت نه بل څه نه وو دهون قبائلو په پنځمه میلادی پېړی کښی د ایتلا
 او نورو په مشرتابه دروم اواروپا په شمال اومتشرق کښی هیوادونه ونیول او هنګری ،
 مجارستان ، رومانی ، اواروپایی ترکیه بی قطعاً لاندی کړه ، دوه سوه کاله یی
 هوری دخاقان په نامه دولت تاسیس کړ ، سره لدی تر مسلمانانو پخوا یونانی مدنی
 مرکز وته هم پېر نژدی وو ، مگر هر کله چه دهغری فتوحاتو روحی اړخ نه درلود
 صرف مادی وې کوم نوی تمدن او ثقافه تری پاتی نشو اسلام وی کسامو نو د میلاد
 په شپږم قرن (پېړی) کښی دروم ختیځی برخی ونیولی اود قسطنطنیې تر حدود
 ورسیدی ، خو کوم اثر تری پاتی نشو ، چنگیز خان او نورو یی مله کونه ونیول
 او مسلمانان یی له کریمو راوغور زول لاکن نه یی کوم تمدن تشکیل کړ ، او نه یی
 د اسلام ثقافې ته څه نوی رنگ ورکړی شو دا ، اوداسی نور تاریخی شواهد په مخ
 کښی پراته دی چه دا په زغرده تری ثابتېږی چه اسلامی فتوحاتو عدلی ، اخلاقی ،
 اصلاحی مقدس اړخونه لرل او په هغه اثر ، وو چه یی له کافی قوې د پریښنا په څیر پر مخ
 ولاړ او په دوم او دریم هجری پېړی ، کښی داسی یو عظم الشان تمدن او ثقافه تاسیس
 کړه چه کړده نه یی له پوهنی ، اسلامی آدابو څخه بهر منده وگرزوله شک نشته
 همدېسره ، دمشق ، بغداد ، قرطبه ، غرناطه ، قاهره ، ری ، مرو ، هرات ، بلخ ، بخارا ، غزنه ، دهلی ،

استانبول سمرقند اصفهان تبریز به اسلامی دوره کتبی داسی ثقافتی عامی مرکب زنده دی چه دزبانی نهی قول پوهاند پوهان هنرمندان مستظرفه صنعتگران ادیبان طبیبان اونورو دفرهنگ خاوندان پدغو شهر یو کتبی راغو ننیدل او پدغو مرکز و کتبی دپخوانی نهی گردانار ترجمه او جرح تعدیل شول خو پس دترجی له دوری شخه، دتالیفاتو دوره شروع شوه به عین زمان کتبی نظری او عملی تطبیقات له تالیفاتو سره اوزه په اوزه روان ووار اداخکه چه داسلامی آئین او داسلام دپیشوا حضرت محمد مصطفی (صلعم) تعلیماتو دعلم او فرهنگ زده کول او روزل دلمانځه غوښتی به هر مسلمان او مسلماننه ښځه هلك او پیغله باندی فرض مقرر کړی دی او جهالت او ناپوهی دکه قر په خیر غمبولی ده اسلام باید وپړاندل شی او اسلامی ارشادات او مبادی باید په غور او ژوره کتنه ده سره مطالعه وشي ؛ که نور نه وی داسلامی هندسی اثار چه لیا تر اوسه پوری په شرق او غرب کتبی د نهی له هجائباتو شخه گڼل کېږی او په ریاضی حقوقو مدنی جنایی معاملاتو کتبی اسلامی مقررات قوانین دجهان د حقوقی محور او د عدل انصاف مرکز ی زړی منل شویدی ؛ پدی حیث د حقوقو په ساحه کتبی داسلام کسری نا ټټه پرته ده او احتیافی بی واپول مسلم حقیقت دی چه مغزوران او منکران هم د تعظیم سرونه ورته ټیټوی او په ابدی سټه بی اعتراف کوی ..

حنی اجنبی لیکوال گپېزی چه مسلمانانو خپل لوی تمدن له پخوانو متمدنو ملتو شخه اقتباس کړی دی په مطلق ډول دا ادعانه ثابتېږی لکه هغه یونان چه سقراط غونډی بشری پوهاند دتوحید په گناه وژنی او ارسطو عسکر ته یلاس ورکوی چه ضایع بی کړی ، په اساس کتبی داسلامی مبادیو ، مقرراتو ، علمی فورمولونو شخه قطعاً بلشی وو . او هغه خالص اسلامی علوم لکه تفسیر ، احادیث اسناد او د احادیثو مدارک ، اسلامی مفصل حقوق (فقه) لسانی مدون گرامر ، آداب - لغت ، بلاغت انشاء ، تاریخ ، جغرافیا په نوی بنسټ - انساب - سیر - بیوگرافی در جالو شرح حال په نوی او بی سابقه اساس - قرض الشعر - خطابه او نور داسی مخصوصی پوهنی ، تر اسلام دمخه قطعاً سابقه نه لری .

یونستر مسیحی عالم وایی ،، فقه او اسلامی قوانین دنیوی به شریعتو کښی او مپدی او تر ټولو اعلی ترین موقعیت لری ،، (اسلامی تمدن ۳ مجله ۱۰۱۵ مخ).

با لفرض که مونږ داو منوچه مسلمانانو دخیل، علوم له نورو پخوا نو ملتو څخه استفاده کړیدی داعه ومی او بشری مدنی جریان دی ، ځکه یونانیا نو له مصر یانو رومیانو - له یونانیانو، ایرانیانو، له اوریانو ، بابلیانو، کلدانیانو، څخه خپل تمدن اقتباس کړیدی مگر مسلمانانو که دنورو له تمدن څخه استفاده کړی ده، پهر مواد یی دنورو په معلوماتو باندی علاوه کړی هم دی بلکه دوقت اوزمان به تناسب اوتقا ضوی داسی جرح اوتعذیل پکښی راوستلی دی چه یونانیانو له هغوی څخه اطلاع نه درلوده ، اوداعلت ووجه هغه دخیلی پوهنی له اصلی منابعو څخه نه بلکه داسلامی علمی مرکزو دلیاری بیرته اروپا ته نقل شوی اوارو پانیانو هغه علوم عیناً له مسلمانانو څخه اقتباس کړی او دهغوی دن ورځی د نهضتونو اساس اوبنسټ گرزیدلیدی با لفرض که مسلمانان نه وای دپخوانو متمدنو ملتو علوم اوقنون به هم نه وو، او کړت به له منځ څخه وتلی وو.. دا حقیقت ، گڼین، کار لایل ، رینان تو لستوی دکتور لو بون، او نورو منصفو اورپائی لیکوالو، پوهانو منلیدی پدی فرق سره چه مسلمانو په دوه - دری پیمړی کښی خپل تمدن بشپړ کړ، خواروپادوه زره کاله پدی کار باندی بوخت پاتی شوه..

دمثال په ډول په اسپانیا کښی دری زاړه هندسی مدنیتو نه څنگ په څنگ موجود لیدل کیږی رومانی تمدن، اسلامی تمدن ، مگر دنړی ټول پوهان پدی حقیقت اعتراف لری چه رومانی، او مسیحی تمدن په اسپانیه کښی له هیڅ اړخه له اسلامی مدنیت سره په صف کښی نشی دزیډلی بلکه داسلامی تمدن په مقابل کښی خپل فنی ارزښت بایلیدی گواکی قطعاً موجودیت نلری :

دا خبره هم باید دانصاف دنړی له کښی څخه ټکه پاتی نشی هغه جر ایم او تجاوز ونه ، تیرمی چه دا جنبیانو ، جهانوالو، پلوه د اسلامی عظیم الشان مدنیت په صورت وارد شوی اود تاریخ په اړدو کښی قدم په قدم څر گندوی دا ډول رسوا جرایم دی چه باید مدنی نړی بالخاصه مسلمانان یی هیڅکله هیر نکړی - تر ټولو

قاسی او ظالمانه خبر به هغه وه چه سو و کانون به لپ کښی د صلیبی متعصبو، بی خبرو لښکرو لخوا د اسلام په مدنیت او ثقافت باندی را کوزه شوه و روسته تردی هسپانو یانو پدی مورد کښی له داسی بر بریت څخه کار واخست چه تر پنځو سو کالو پوری د اسلام قیمتی آثار، علوم کتب محو کول او په اور کښی سیڅل، چنگیز خان او هلاکو خان، یوازی د بغداد، دار الخلافی اثار او مولفات تر څلو یښتو ورځو پوری په درجه کښی توپول خو نه خلاصیدل. پدی سلسله کښی پخپلو منځو کښی مسلمانانو هم دخپل عظیم الشان مدنیت په محو کولو کښی څه کوتاهی نده کړی پدی جمله کښی یوازی علاء الدین حسین غوری چه په جهان سوز، سره شهرت لری د غزنی هغی ستری اوبی ساری کتاب خانی ته یی اور ورته کړ چه مورخین وائی په ملیونو کتا بونه او هغی نادر آثار پکښی خوندي ول چه نور چیرته یی ساری نه وو .

همدغسی د مذهبی او مسلکي او مشربی مختلفو مسلمانو فر قو په منځ کښی یو د بل په زرهاؤ کتا بونه ، په وچ تعصب سره سو و ځول شویدی په اند لس کښی یوازی د ابن رشد فلیسوف پنځه سوه مولفات پخپله دوقت علماؤ، اورته وغورزل وایی چه د بخارا ستره مکتبه (کتابخانه) هم یوه ستر یو هاند و سو ځوله، او علت یی معلوم نشو . . که دا پښی او فتنه انگیز خوات په کوم بل مدنیت باندی راغلی وای اوس به یی د محکمی پر مخ هیڅ ښه نه وه پاتی، خوله ښه مر غه سره له هغو تاړا کونو چه د اسلام د مدنیت په وجود نازل شوه بیا هم په شرق، غرب او امریکا کښی سر بیر د مسلمانو یو عمرانی او هندسی اثارو ، په ملیونو کتا بونه ، اثار، نقاشی، فنی یادگار و نه ، په کتابخانو، موزیمونو، او مخزنونو کښی پاتی دی چه دنوی عصری تمدن مدارک او ماخذ گنل کیږی خدای پاک فرمائی :

(انا نحن نزلنا الذکر و اناله لحافظون) (پای)

روش اسلام در اصلاح و مجتمع

از آنجا که دین مقدس اسلام امور دنیوی و اخروی و شئون فردی و اجتماعی را دربر گرفته آنرا دین، دولت، عبادت، تشریع، علم، جهاد، زراعت، صناعت و تجارت میتوان گفت، و اصلاح جامعه موقعیت بزرگی را از ساحه تعلیمی دین اسلام حائز است در ابتداء بعثت رسول اکرم «ص» عالم اجتماع بقلاکت و تیره بختی سردچار بودند چه ایشان به طبقات عدیده منقسم بودند و نظام طبقه بندی بنی نوع بشر در سر زمین عرب بر اساس اختلاف لون و جاه و نسب و مال استوار بوده قریب بود این شاعره بد تمام طبقات عالم را فرا گیرد و تیره بختی را نصیب شان گردد اند درین همین طبقات و فوارق بشری کسانی سراغمی شد که به بهترین وضعی امرار حیات مینمودند و هم چنان طبقهئی وجود داشت که معیشت و طرز گذاره شان بر زندگی حیوانات تفوق و برتری نداشت ذلت و خواری نصیب شان بود و نیز در ایشان اشخاصی بنظر میرسید که در طلاطم بحر شهوات و خواهشات نفسانی غرق بودند تفرقه انگیزی، جنگ و جدال و عصبیت برایشان حاکمیت داشت پر آشوب ترین جنسکی در بین شان بسبب جزی ترین واقعه مانند چیراندن شتر در چراگاهها و یا مسابقه اسب دوانی برپا میگردد و سبب ازین رفتن صدها و هزاران تن از هموعان شان میگردد بی نظمی هائیکه در مجتمع طاری گردیده بود بین افراد فامیلی نیز وجود داشت مانند اسراف در نکاح و طلاق، قتل اولاد بعلمت رعب فقر و زنده در گور نهادن دختران به سبب تنگ و هار و محروم داشتن طبقه نسوان از میراث و حلال پنداشتن نکاح مادر و خواهر و بعض محارم دیگر و امثال آن، موقعیکه حضرت رسول اکرم این اوضاع را مشاهده نمود نظر به مقضای دین غرای محمدی اش خواست این خرافات و بی نظمی هائیکه دامن گیر عالم بشریت گردیده بود از بین بردار و بجای آن نهال ثمر دار انسانیت را غرس نماید بناء حضرتش به تکوین یک مجمع فاضل که فضای آنرا سراسر اخلاق پسندیده فرا گرفته باشد خیلی

حریص بود تا هر فرقه بر حمایت دین، عرض و مال خویش تادر بود حیات باسعادت را در آغوش داشته باشد و هر فرد آنها بداند که حقوق و آزادی اش از بطاول دیگران در امان است اگر از حقیقت چشم پوشی نکنیم میدانیم که حقیقتاً دین اسلام عنایت فوق العاده درین باره بخرج داده است چه از همه اولتر باصلاح فرد که اساس و بنیان صلاح جامعه را تشکیل میدهد اقدام نموده است زیر اجمع صغیر که اسر هاش نامند از فرد تشکیل است و از یکجا شدن چند مجتمع صغیر مجتمع بزرگ بوجود میآید که آن را امت و جماعت گویند و همینطور از جمع شدن چند مجتمع کبیر مجتمع اکبر میان میآید و آن عبارت از مجتمع عالم بشریت است اگر دقیقاً نه تعمق و غور نمائیم در نتیجه برای ما ثابت میگردد که هدف اصلی از بسا تشریعات اسلامی تزکیه و تطهیر نفس بود که مایه نیک بختی ها است «قد افلح من زکاهها و قدخاب من دساها» حضرت رسول اکرم ده سال و چندی اصحاب خویش را تربیه اسلامی آموخت و ایشانرا بآموختن آن تشویق و ترغیب مینمود تا بدین وسیله بتوانند تکالیف تشریع اسلامی را بردوش گرفته و در سبیل حمایه دین از هر گونه فداکاری و جان نثاری خودداری نمایند همان بود که حضرت محمد درین امر موفق گردید و قرن حیات وی اصحاب اش در تاریخ دنیا از بهترین قرن ها شناخته شد اصحاب آن حضرت سالیان چندی در سبیل دعوت حق و حمایه دین از شرمعاندن آن تکالیف گوناگونی را متحمل شدند و خون ها ریختند تا توانستند رسالت محمدی را بگوشه و کنار عالم پهن سازند، چون اصلاح جامعه در رأس تمام سعادت و نیک بختی ها قرار دارد لازم دیده میشود که درین مقام از قواعدیکه دین اسلام برای تامین و سائل اصلاح جامعه از آن استفاده برده مختصراً یاد دهانی نمایم.

و حدت اجتماعی بشر: افراد بنی نوع بشر در کرامته و شرافت نظر بقول خداوند و لقد کرمنا بنی آدم و حملنا هم فی البر و البحر و رزقناهم من الطیبات و فضلناهم علی کثیر ممن خلقنا تفضیلاً باهم برابراند، اختلاف الوان و لسان و تفاوت نسب و اشکال که بنظر میرسد اهمیت و اعتبار ندارد چه آخرین رشته آنها نیک پدر

و مادر آدم و حوا منتهی میگردد گرچه خداوند ایشانرا بفرق و قبایل متعدده در آورده ولی درین امر حکمت خداوندی آنست که تعارف و تعاون بین افراد بشر صورت گیرد تنافرو نه تناز ع چه دین اسلام تفرقه انگیزی را از حیث جنس و قبیله و وطن سبب بزرگ بدبختی و شقا جامعه تلقی کرده و مرتکب این فعل را مورد نکوهش قرار داد است دین اسلام هیچ فضل و برتری را برای فرد عربی در مقابل عجمی دیابالعکس قائل نشده و فضل هر شخص را به تقوی و هرکاری موقوف داشته، دین اسلام به تقریر و تثبیت این وحدت قابل قدر قبل از آنکه عالم موجود بآن آشنا شود ده قرن و چندی پیش سبقت جسته است «یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکروا انشی وجعلناکم شعوباً و قبایل لتعارفوا ان اکرمکم عند الله اتقاکم ان الله علیم خبیر» و نیز فرموده (یا ایها الناس اتقوا ربکم الذی خلقکم من نفس واحدة و خلق منها زوجها و بث منهما رجالاً کثیراً و نساءً الایه) از همین جهت است که خداوند کریم در اکثر آیات مکی و مدنی مردم را بقول ایها الناس خطاب نموده است و پیغمبر برگزیده وی نیز در اکثر تبلیغات و مواعظ خویش از آن پیروی کرده و بتائید آن پرداخته است چنانچه وارد است روز فتح اکبر بعد از آنکه حمد و ثنای خداوندی را بجا آورد فرمود «الحمد لله الذی اذ هب عنکم نخوة الجاهلیة و تعظیمها بالاباء یا ایها الناس . الناس رجالان رجل تقی کریم علی الله و رجل فاجر شقی هین علی الله ، الناس کلهم بنو آدم و خلق الله آدم من تراب» سپاس و ستایش مر خدائی راست که محو نموده از شما تکبر جاهلیت و خوی فخر کردن بآباء و اجداد را ، ای مردم طبقه ناس بدو شخص میمانند یکی آنکه برهیزگار بود نزد خدا محبوب است و دیگری فاجر و شقی بود خداوندش بنظر بد می بیند ، مردم تماماً اولاد آدم بود و آدم را از خاک آفریده است ، حضرت رسول بحاضرین در حجة الوداع خطاب نموده و بهمین مبدء ایشانرا ملتفت می سازد «یا ایها الناس ان ربکم واحد لا فضل لعربی علی عجمی و لا لعجمی علی عربی

و لا لا سود علی أحمر ولا لا حمر علی اسود الا بالتقوی ان اکر مکم عند الله اتقا کم
الاهل بلغت قالوا بلی یا رسول الله قال فایبلغ الشاهد الغائب» و در دیگر جای آمده ،
من أبطأ به عمله لم يسرع به نسبه ان الله لا ينظر الی صور کم و اموالکم و لکن ینظر
الی قلوبکم و اعمالکم: روایت: اباذر که یک تن از صحابه جلیل القدر بود روزی
بمادر شخصی عیبی را نسبت داد یعنی چیزی گفت یا ابن السوداء» آن شخص بحضرت
رسول شکایت برد آنحضرت از اباذر پرسید آیا این شخص در آنچه که میگوید
صادق است؟ اباذر جواب داد بلی مکرراً حضرت رسول فرمود آیا بمادرش نسبت
عیب کرده ئی فرمود بلی حضرتش فرمود به تحقیق تو شخصی هستی که هنوز در تو
از خصائل و عادات جاهلیت مشاهده میشود فرمود: نو کرهای تان برادران تان است
که خداوند شمارا برایشان تفوق و برتری قائل شده و ایشان را تحت سلطه شما
در آورده ذات وی قادر بود که همین منزلت را برای ایشان در مقابل شما قائل
شود پس بر شما است که این احسان خداوندی را در نظر داشته بالمقابل ایشان از حسن
معامله کار بگیری و بکاری که از وسع شان بیرون باشد مأمور نسازید و ایشان را
از آنچه که میخورید و یامی پوشید مستفید سازید و بجزوی ترین خطائی که از ایشان
سرزند آنها را مورد سرزنش و عتاب قرار ندهید، مسلمین همین ارشادات اسلام را
بنظر احترام دیدند و دستور آنها در حیات فردی و اجتماعی خویش بمعروض اجراء
گذاشتند و در علاقات و روابط شان با اهل ادیان دیگر از آن استفاده بردند چنانچه
حین مقابله و جنگ با اهل ادیان دیگر از عدل و انصاف کار گرفته اند چنانچه یکی
از منصفین (گوستاو لوبون) بر آن گواهی داده، گویند روزی جنازه از پیش
روی حضرت رسول گذشت و حضرتش بمجردیکه نظرش افتاد بیایستاد گفته شد
ای رسول خدا این جنازه یک نفر یهودی است حضرتش فرمود مگر نعش انسان
محسوب نمی شود؟ اگر بدقت و غور ملاحظه کنیم همین کلمه حضرت رسول که در مقابل
سوال ایشان گفته شده کلمه ئی بود که انسان را بمفهوم انسانیت آشنا می سازد .
طوریکه از احادیث معلوم میشود بلال بن رباح صحابی جلیل القدر با وجودیکه
غلام حبشی بو و آزاد کرده حضرت ابی بکر صدیق بود در عهد حضرت رسول مقام
و منصبی را که اکثر مردمان طبقه اشراف آرزوی وصول آنرا بدست می پروراندند

ناقل شد و همان بود که وظیفه آذان دادن را بعهده گرفت، صحابه کرام نظریه مقتضای آیه «انا خلقناکم من ذکر و انثی» مزیتی برای فردی جاه و جلال بالمقابل غیر آن قائل نشده اند در عهد خلافت حضرت عمر «رض» روزی حضرت بلال و صهیب و امثال ایشان از موالی وضعفاء عرب بدر حضرت عمر حاضر آمدند و هم چنان ابوسفیان بن عرب باجمعی از اشراف مکه نیز حضور داشت آنها اجازه خواستند تا به مجلس حضرت عمر داخل شوند ولی حضرت عمر خواهش ایشان را نه پذیرفته کسانی را که با حضرت بلال و صهیب بودند پیش از طبقه اشراف اجازه داخل شدن داد اگر تاریخ اسلام را ورق زنیم معلوم میشود که به تعداد کثیری از اعاجم و موالی و فقراء به منصب و مقام بزرگ علمی بلکه بوزارت و امارت رسیده اند گرچه این امر در بعض بلاد به نسبت وجود آثار جاهلیت صورت نگرفته خیر بهر صورت ترقی و تمدن حقه آنست که هر فرد بشر از حقوق و آزادی اش برخوردار واحدی را مجال تعدی بر حقوق دیگران نباشد مدنیت حقیقی آنست که بر اساس عدل، حریت و همدردی بوجود آمده باشد.

انجام

غوره ویناوی

هغه څوک چه دخل کوسره مهر بانی کوی مکه پریشی دی او هغه څوک چه دخل کوسره بدی کوی دیو مثال لری.

دخل کور د دوستی د جلب و لوله پاره او په وسیله همدی دی او غم خواری ده دانه عادت هیڅ ډول قربانۍ او تکلیف ته غوازی فقط یواځی په نرمه او مهربانه لېجه دخل کور همکارانو سره خبری کوه .
کله چه انسان بر مې کړی دغه کار ته مونږ د نارینه توپ ورز وایو او کله چه بېر انسان غیری کړی نو دغه کار ته سپی خوری او وحشت راپورېد بشر په قاموس کې د عدالت او جنایت په منځ کې هم دغه فرق دی .

دمعلم اقتدار

دا چه لوړ دی په نږی کښی اعتبار د معلم
نوی رنگ ور کړې د نیاته ابتکار د معلم

خوار جی فضا سفر ته چه بشر سنبالولی ځان
وايم دا دی له کا روڼو نه یو کار د معلم

دا د شرق او غرب په منځ کښی منزلونه چه لندیزې
قدم ایښی شا گردا نو په رقتار د معلم

څوک خوشاله ورته کوری څوک له ورایه تری ډارېزی
د اتوم هر ه ذره کښی دی اسرار د معلم

د سپوږمۍ په سطحه باندی چه دروی بیرغ دفتحنی
دغه چاره ده ممکنه په ایشار د معلم

چه په تل دمست جیجون کښی الک تنه پیری چلیبزی
حاصل کړی هم هغوی افتخار د معلم

دمقصود لری پړاوبه ورته یو دسترگوړ پ شی
لاروی که څوک په صدق شی په لار د معلم

تیاری ورکی شوی دجهل چه رنیا د معرفت شوه
کپه خوره علم په هره خوا انوار د معلم

د غفلت او ناپوهۍ له درانده خوبه ځنی واوره
ډیر ما غزه شو لو په پوهه را بیدار د معلم

دا دنیا خو خوشی وراڼه غوندی شاپره جزیره وه
خو په علم شوه داهسی رنگ سناکار د معلم

تل سمسوره وی د علم او معرفت د بن گلو نه
خزان نه لری په عمر کښی بهار د معلم

دخبر خریدارنی له ژوندون نه په مرگ پېروی
 چه نیولی چا په غوږ کښی دی گفتار د معلم
 په قول عمر کښی به گټه ترینه مومی د زړه پوری
 که د علم متاع واخلي په بازار د معلم
 چه په خپلو سبقو نو باندی بوختوی شپه او روځی
 له شاگردو دی بس د و مره انتظار د معلم
 شه چه وواځی ښوونکی شه چه کړی شاگرد کړی هغه
 د پیری لیک وپو ته دی کړ د ار د معلم
 معمار شوی د قولنی عرفانی تعمیر د پاره
 ښه او بدنی حواله دی په اختیار د معلم
 په دنیا کښی لوی فکرونه وی پیدا دده له فکره
 وړ د قدر په هروخت کښی دی افکار د معلم
 هو دده د حکم پېری تل جهان په غاړه وړی
 به حیرت کښی سپری پو ب کړی اقتدار د معلم
 نیک تلقین د معلم می چه د طبعی په نصیب شو
 ما (حافظ) هلته ویلی دی اشعار د معلم

غوره ویناوی

د هر شی له پاره کسان شته خو د تقوی کسان د هغه چا زړه دی، چه لوی
 خدای «ج» پیژنی.

هر انسان د لوی خدای «ج» سره علاقه نه شی پیدا کولی مگر هغه چه د هغه
 پوره صفات وپیژنی.

د ژوندانه په چارو کښی سلا او مشوره له هغه چا سره کوی چه خدای
 دوسته او مسلمان وی.

هر چا چه خپل باطن اصلاح کړه لوی خدای «ج» به یی ظاهر هم اصلاح
 کړی، هر چا چه د آخرت له پاره کارو کړی لوی خدای «ج» به یی دنیا هم
 ښایسته کړی.
 (. . . .)

حمایه از امراض در نظر اسلام

عنایت و اهتمام اسلام به صحبت کمتر از عنایت بعلم نبوده بلکه بالاتر است زیرا اسلام واقع را مبنی علیه احکام دانسته مدار آن میگوید و واقع آن است که هیچ يك از علم و مال و عمل و جهاد و غیره بدون از صحت بدست نیامده همه مربوط و منوط بر صحت است یعنی صحت يك اساس کامل موجودات بوده خیر و شر همه با و مرتب است روی این مطلب قرآن کریم راجع بمرض و حمایه از آن اظهار نموده است و قرآن کریم در تشریعی که معالجات قلوب است بسوی اتخاف و سائل صحت بدنی و وقایه صحتیه اشارات بزرگی نموده است.

چون اصول طب همه تجربی بوده طریق توصل بآن تجربی است که دائر بحول حفظ قوه و عدم زیادت مرض و حمایه از موفقیات و فارغ نمودن مواد فاسده از بدن است ما کثیر از ارشادات نبوی و اشارات واضحه را بسوی جزئیات و امثله که مورد بحث و اجراءات طبی است در قرآن عظیم الشان موجود میابیم. و اول چیزیکه اسلام بآن التفات نموده است مباح داشتن افطار است برای مسافر در رمضان تا که اجتماع مشقت و سختی سفر با ثقل صوم باعث ضعف قوه و اعصابش نسگردد. و اگر صوم و عدم غذا برای مریض ناگوار تمام می شود اسلام برای اینکه تکالیف موجب ازدیاد مرضش نشود افطار روزه را اجازه میدهد و نیز اسلام اجازه میدهد استعمال تیمم را بجای آب در وضوء و غسل و غیره برای کسی که باستعمال آب مرض و یا ازدیاد مرض را خوف میبرد.

و ازین جمله است تحریم خمر، خنزیر، اسراف در اکل و شرب و غیره اشیاء مضره و مباح است برای محرم وقتی که عارض شود برایش مرض و یا موجود شود برسر آن ضرری اینکه حلق نماید سرش را تا که موفقیات محتمله باعث مریضی آن نگرددیده ابخره مفسده را زائل نماید.

و این مباحات و تسهیلات همه جهت استخراج مواد فاسده و واضع هوذیات بدنی صورت میگیرد چنانچه نهی از نزدیک شدن بزنها در حالت حیض تماماً برای رفع کثافات موجهه مرض است، و همچنان حضرت محمد «س» برای علاج و وقایه

امراض توجه نموده درین باره ارشادات واضح و قیمت داری نموده انسانرا از سرایت مرض شدیداً خوف میدهد که از آن جمله نهی است بداخل شدن موضعیکه در آنجا طاعون و غیره امراض ساری وجود داشته باشد، و هم امر مینماید بقرار از مجذوم مثل فرار از شیر.

چنانچه منع نموده است از قضای حاجت در آیهیکه مورد استعمال و استفادۀ بوده وضوء و غسل و غیره را بآن انجام میدهند. و یاد راهیکه محل تردد و رفت و آمد مردم بوده. و هم نهی شده است از قضای حاجت در سایه و تغریحاتیکه مردم برای رفع خستگیهای خود در آن اجتماع مینمایند.

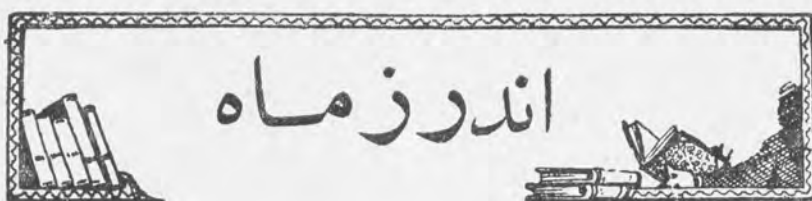
و نیز ارشادات نبوی از گذاشتن ظروف طعام و مشروبات مکشوف و بد و ن سرپوش تخویف و نهی میفرمایند تا از سقوط حشرات مضره محفوظ بوده باعث ایذاء نفوس نگردد و این چیزها همه جهت وقایه و حمایه از امراض و اسباب آن است پس وقایه از مرض بالاتر است از علاج مرض زیرا اسلام ضمن عباداتی که امر فرموده است برای تقریب به خداوند بسا از انواع و قایات حافظه را برای انسان مراعات نموده است و از آن جمله این است که امر مینماید در وضوء نمازهای پنجگانه به شستن روی دستها، پاها و مسح گوشها چنانکه اسلام ضروری دانسته است مضمضه و استنشاق و مسواک را جهت حفظ دهن و دندان و غیره، نیز ثابت است که اطبا برای توصیه تنظیم دندان حرص شدیدی را در همه جا از خود نشان داده اند زیرا کثافتاتی که در میان دندانها موجود میشود موجب ایجاد امراض مختلف میگردد، این بود پا ره از ارشاداتیکه اسلام برای حفظ صحه و علاج امراض بدنیه قرآناً و سنتاً آورده توصیه مینماید که نتایج بزرگ آن در وقایه و حفظ صحه مشاهده میشود و این ارشادات بدنی پهلوی ارشادات دیگری قرار دارد که اسلام برای علاج قلب از امراض قلبیه تلقین مینماید مانند شهوت، غضب، حسد و غیره چیزهایی که باعث فساد جمعیت بشری میگردد و این وقایه قلبی و بدنی هر صحت قلب، عقل، بدن و غیره انسانی تا ثیر نموده سلامت آلات تفکیر و نظر را در معرفت حق بار آورده آلات عمل را در تنظیم حیات سالم نگاه میدارد.

اجتماعی روحانیت

نابغه او محققه ده چه انسان له مادی او روح ځنې جوړ شوی دی او هریو له مادی او روح څخه ځانته خاص حقوق لري هغه وخت چه الله تعالی انسان پیدا او د عالم وجود ته ئې راوست نو هغه ئې د بشکلی اوزیبا صورت خاوندو گرځوه او هغه ته ئې مادی او روحی حیات ورپه برخه کړ، ترڅو چه انسان د مادی ژوند لپاره دخپل بدن حقوق پوره په لاس راوړي او روحی ژوند لپاره هغه شیان تیار کړي چه دغو واپړوته په ماوراء عالم الماده کښې ضرورت او احتیاج لري. کله چه انسان دخپل بدن اودخپل روح حقوق ورکړي نو هغه به په دغه کار او عمل سره انصاف وکړي، او په دینوی او اخروی ژوند کښې به ټیټم رغه او آرام وي، او که چیرې له اعتدال څخه کار وانه خلی اوبوی لوري ته میلان وکړي یعنی یواځې بدنې حقوقو پسې هڅه وکړي او یا یواځې روحی ناحیه کلمکه اوتینگه کړي نو پدې حالت کښې به ظلم وشي او د حقیقی ژوند په لار کښې به قدمونه وانه خستل شي. هغه سړی چه مادی ژوند پسې گرځي اود هغه وسائل او اسباب په لاس راوړي یعنی مال جمع کوي، د پوډۍ په طلب کښې تل غرق وي، او پرته له مال، خوراک څخه بل شي په نظر کښې نلري، روحی ناحیه ئې بالکل ساقطه او متروکه وي نو دغه سړی به غلطه پوه شوی دی اود ژوندانه اصلی غرض او حقیقت ئې ندی پیژندلی. همدارنگه هغه سړی چه یواځې روحی ناحیه ئې په غرض کښې وي، ټوله ورځ روژه نیسي، او ټوله شپه په لمانځه او عبادت سره مشغول وي اود ژوندانه له نعمتو نو ځنې ځان ساتي، زیږی جامی واغونډي، لږه اووچه پوډۍ خوري، دخپل بدن د قوی کو لو لپاره ښه خوړاک پسې نگرځي اودخپل بدن راحت نه غواړي نو په حقیقت کښې دغه سړی نا پوه اود ژوندانه له اصلی غرض او مقصد ځنې لري دی، دخپل بدن حقوق ئې ضائع کړيدي، او انسان چه دوی ناحیې لري له دغو دو اړو ناحیو ځنې ئې روحی ناحیه تر که کړېده بلکه پدې عمل اورفتار سره دلوی او غټ ټاوان خاوند گرځیدلی دی.

رو ایت شویدی چه رسول اکرم «ص» د عبدالله بن عمرو بن العاص کره و رگی اودهغه ښځه در رسول اکرم «ص» ډیر عزت او قدر کوه نو د عبدالله ښځی ته ئی وویل اوور ځنی پوښتنه وکړه ای د عبدالله موری ته څنگه بی ؟ نو وی ویل : څنگه اوسم حال داچه عبدالله بن عمر وله دنیانه خپل ځان گوښه نیولی دی ، رسول اکرم «ص» وویل عبد الله څرنگه خپل ځان گوښه کړیدی ؟ د عبدالله ښځی وویل : عبدالله پخپل ځان خوب ، خوراک او غوښه حرام کړیدی او خپل اهل ته نه نژدی کینزی اودهغه حقوق نه اداء کوی ، نور رسول اکرم «ص» ورته وویل : عبدالله چیرته دی ؟ ورته ئی وویل : هغه بیرون وتلی دی او نژدی دی چه وروسته له یوه ساعته کورته راشی ، نو رسول اکرم «ص» ورته وویل : کله چه عبدالله خپل کورته راگی نوته هغه زما لپاره وځنډوه . کله چه رسول اکرم «ص» د عبدالله له کوره ووت نوپه دی وخت کښی عبدالله خپل کورته راگی اور رسول اکرم «ص» ورته وویل : ای عبدالله ؟ داڅه دی چه ماته له تانه رسیدلی دی ؟ ته خوب نه کوی عبدالله وویل زه چه خوب نه کوم دا ددی لپاره چه دستخی ورځی څخه په امن شم رسول اکرم «ص» وویل : زه خبر شوی یم چه تروژه کینزی او هیڅ افطار نه کوی ، نو عبدالله وویل په دی سره زه د جنت نعمتونه غواړم . رسول اکرم «ص» بیا ورته وویل : زه هم خبر شوی یم چه ته دخپل اهل حقوق نه اداء کوی . عبدالله ورته وویل زه په دی سره د دنیا د ښځو په عوض کښی د ښو ښځو هیله لرم . نور رسول اکرم «ص» ورته وویل : ای عبدالله ! تالره دادی چه در رسول الله متابعت وکړی ، رسول الله روژه نیسی او افطار هم کوی ، غوښه خوری او دخپل اهل حقوق هم اداء کوی ، ای عبدالله ! په تاباندی د الله تعالی حق شته ، بدن او ستا اهل هم په تاباندی حق لری . رسول اکرم «ص» پخپلو دغوښو وینا واوگتورو ارشاداتو د حقیقی او نیکمرغه ژوند لاره وښودله ، او خلکو ته ئی دا حقیقت ښکاره کړ چه د دنیا د نعمتو نو ځنی ځان گوښه نیول ډیر بد او خراب کار دی . نو هریوه لره ښائی چه خپلو دواړو ناحیو ته په برابر ډول سره نظر وکړی ، خپله مادی او روحی ناحیې دواړه تر نظر لاندی و نیسی ، خپل بدن ښه وروزی اودهغه د تقوی لپاره زیارو کړی اوله هغو شیانو څخه چه بدن ته ضرر رسوی ډډه وکړی او ورته نژدی نشی ځکه اسلام بدنی روزنی ته په

(پاتی په ۳۱ مخ کښی)

معلم را همیشه با تقدیر کنید!

نقش تعلیم و تربیت در تنظیم شئون حیاتی بشر چیزی نیست که از ان انکار و چشم پوشی به عمل آمده بتواند زیرا تاثیر آن در هر کار حتی خیلی جزئی هم که از انسان سر میزند تبارز می کند. بناءً انسان را مجبور می سازد خواهی نه خواهی به اهمیت و ارزش آن از ته دل اعتراف کند.

پیغمبران، فلاسفه و سائر رهنمایان بشری هر طبقه به نوبه خود به حیث آموزگار و معلم توده بشر عرض اندام نموده هدف ایشان جز تعلیم حقائق آسمانی و یا مقرراتی که به روشنی عقل و دانش به میان آمده بود برای افراد بشر چیز دیگری نبود البته این حقائق و مقررات به تناسب عملی شدن آن در هر عصر و زمان اصلاحاتی را در امور اجتماعی و انفرادی بشر به میان آورد که به کومک آن يك توده میتوانند حیثیت و کرامت اصلی خود را بدست آورده و آن را حفظ کنند.

حضرت محمد «ص» بزرگترین رهنمای بشر به این وظیفه فخر و مباهات نموده میگوید: جز این نیست که به حیث آموزگار و معلم توده بشر مبعوث گردیده ام مقام معلم به اندازه عالی و ارجمند است که جوهر آن از مهر پدیری برتر و بهتر خوانده شده است. البته در این موضوع هر قدر قلم فرسایی به عمل آید باز هم کم است و حق آن طوریکه لازم است ادا شده نمیتواند.

درین موقع بد نیست اگر تذکری به عمل آریم که تعمیل آن به شاگردان معارف و گذشته از آنها به سائر افراد و طن يك امر ضروری و حتمی شمرده میشود. ملتفت باید بود که مقصد از تقدیر معلم و یاد بود آن تنها احترام سرسری از آن ها

و تظاهر به عرفان دوستی و دانش پروری نبوده بلکه جنبه مهم عملی نیز در بین است که بایستی اساساً مورد توجه و التفات قرار گیرد .

شاگردی که خود را ارادتمند معلم معرفی میکند و به وی از ته دل احترام قائل میشود نباید تنها به اجرای حرکات و مراسم ظاهری اکتفا کند زیرا وظیفه او مهم تر و آن عبارت از این است که به آنچه از معلم می شنود از خلوص دل گوش داده و جنبه عملی آن را به پیشانی فراخ تعمیل نماید، بکوشد به اثر سعی و زحمت خویش لیاقت واقعی را کمائی کند نه آنکه به ترتیب باشد نمزه کامیابی را (در نزد مردم) حاصل نموده ولی نزد وجدان و حقیقت سرافکننده و خجل باشد . به عقیده ما شاگردی حقوق معلم را به خوبی ادا نموده است که نگذاشته کوشش و عرق ریزی او در تریب اش به هدر رود بلکه به اثر زحمت کشی، لیاقت و کفایت خویش خود را طوری باز آورده که باعث سربلندی معلم و افتخار جامعه گردیده است . البته در غیر آن احترام یک شاگرد در مقابل معلم به جز از تظاهر و خود نمائی چیز دیگری نخواهد بود .

همچنین بر دیگران است که اگر حقیقتاً از معلم و وظیفه مقدسش تقدیر میکنند باید گذشته از آن که به وی احترام خاصی را قائل باشند تعلیمات آن را تاجایی که به اخلاق و حرکات اجتماعی و انفرادی ایشان مربوط بوده مخصوص یک تعداد محدود شاگردان مکتب نه شمارند بلکه بکوشند همگی بصورت مستقیم و یا غیر مستقیم از فیوضات علمی شان کسب فیض نموده شعبه عملی آن را به دقت تعمیل نمایند و جنبه نظری را به حیث یک اندوخته مفید علمی فرا گرفته راه و روش زندگی خویش را به آن روشنی بخشند تا در نتیجه حیات شرافت مندی نصیب شان گردیده یک جامعه مسعود و آبرو مندی را تشکیل نمایند .

(۴۹ د مخ پائی)

در نه ستر که مکتلی دی او هغه ئی له خپلو لوړو او مهمو مقاصدو ځنی گټلې ده،
 ځکه دقوی جسمونو ځوانندان دښو افکارو څښتنان وی او خپل واجبات او دژوندانه
 امور په ښه ډول سره پای ته رسوی . همدارنگه باید خپلی روحی ناحیې با نندی پوره
 پاملرنه ولری او هغه ښه وروزی ترڅوچه دغه دواړه ناحیې (مادی او روحی) ښه
 تکامل ومومی او انسان د دنیوی او اخروی نیکمرغۍ او کامیابۍ ځاوند شی .

لیکونکی غلام محمد «نیازی»

اسلام د کار او عمل دین دی

طلب کسب الحلال فریضة بعد الفریضة «الحديث»

د ځینې خلقو له خولې دا خبره راوځي چه د اسلام دین یو روحی او نظری دین دی له عملی څانګې څخه ډیر لری، له کار او عمل سره کومه رابطه نه لری، یا په بل عبارت هغوی دا خیال کوی چه اسلام خپل پیروان د تنبلی او بطلالت په لوری بولی او هغه په تو کل باندی بنا شوی دی.

نو که چیرې دغه ویونکی او معتبر ضامن یو ځلی له حقد او عداوت څخه ځان وباسی د عدل او انصاف له پلوه د حقیقت په سترگو وگوري دا بهینه ورته څرګنده شی چه اسلام او تنبلی دا ور او او بو مثال لری تنبلی او بطلالت له اسلامه ډیر لری دی، اسلام بی کار او تنبل مسلمان پوره او کامل مسلمان نه بولی او دغه ویونکی دا خبره هم زیاتوی چه په اسلامی نصو صو کښی داسی نص نشته چه په هغه کښی د کار او کسب تشویق او ترغیب وی، نوموړی یو ځلی دغه ویونکی له ځان سره کښی نو او ورته په د که خوله دا خبره کوو چه تاسی یو ځلی ذکر آن پاک په مقدسو آیاتو او در رسول اکرم (ص) په سپیڅلو احادیثو او دلمپو مسلمانانو په اعمالو کښی فکر وکړی او بیاراته ووائی چه آیا اسلام د کار او عمل دین دی، یا د بطلالت او تنبلی؟

خدای جل جلاله په دغه مبارک آیت کښی فرمائی «یا ایها الذین آمنوا اذا نودی للصلاة من يوم الجمعة فاسعوا الی ذکر الله وذروا لبیع، ذلکم خیر لکم، ان کنتم تعلمون، فاذا قضیت الصلاة فانتشروا فی الارض وابتغوا من فضل الله»

دای مؤ منانو کله چه د جمعی په ورځی دلمانځه لپاره اول آذان وویل شی نو دالله ذکر په لوری منډی ووی، او پلورل او پیرو دل پرېږدی، که چیرې تاسی و پوهیږی دا راتګ تاسی ته ډیر غوره او بهتر دی، او هر کله چه د جمعی لمونځ ادا کړی شی نو تاسی په ځمکه کښی خپاره شی، او دالله تعالی د فضل طلب او لټول و کړی.

نوله دی آیت خنی داخر گندبزی چه باید مؤمنان دی بیکاره نهوی اوحتی
دجمعی په ورځ هم هغوته اجازه شته چه په پلورلو او پیرو دلو او دخپلی روزی په
لهولو بوخت وی او دخپل ځان لپاره روزی ولټوی دجامعی دخیر او منفعت دپاره
کار وکړی، تنبلی اوبیکاری یو پلوه غور نخوی.

یعنی کله چه خدای حقوق ئی اداء کړ اوله لما نځه نه خلاص شو، نو بیادی
دځان دپاره په روزی لهولو بخت شی، بی کاره او قنبل دی نه کښینی، او څرنگه
چه د آخرت دپاره زیار باسی، د خدای عبادت پرځای کوی، د دنیا دپاره شی هم
زیار اوزحمت وباسی اوداسی دی تصور وکړی چه دی هیڅکله مرگ نه لري
اوهمیشه دپاره ژوندی پاتیبزی ویل شوی دی. «دنیائی چارو دپاره داچول زیار باسه
لکه چه هیڅکله نه مری، اود آخرت دپاره داسی عبادت کوه لکه چه سبامری،
هو، اسلامی قانون کار او کسب په ټولو هغو کسانو لازم بولی چه د کار توان
او قدرت لری او خدای جل جلاله خپلو بندگانوته په دی باره کی داسی ارشاد کوی
«الله تعالی هغه ذات دی چه ځمکه ئی دتاسو دپاره ټیټه تابع گرځولی ده نو تاسی
دهغی په اطرافو کښی سفر وکړی، اودهغه له روزی څخه وخورئ، همدارنگه
که مونږ درسول اکرم «ص» سپیڅلی حدیثونه تر کتنی لاندی ونیسو نوز مونږ
دغه مطلب به په ډیر وضاحت سره ثابت کړی.

رسوم اکرم «ص» په پیرو حدیثو کی، دخپل لاس گټه، کار او کسب ستایلی
دی، کرهنه سو داگری، حرفت، صنعت ئی فضیلت شمیرلی دی.

د کار او کسب په حقله داسی فرمائی که یوله تاسی څخه خپله رسمه واخلی
اوپخپله شا باندی خس راوړی دا ورته به تر دی لدی څخه چه دیو شخص نه دیو شی
طلب وکړی اوهغه ورته ورکړی اویا ورنکړی.

اوبل ځای دهغی گټی او رزق په حقله چه دلاس په تنها کو اود تندی په خولوئی
حاصل کړی وی داسی فرمائی هیچا له هغه طعام نه بل ښه طعام ونه خوړ چه په
خپل لاس ئی گټلی دی اود خپل زیار محصول ئی وی اود حضرت داؤد «ع» به دخپل
لاس له کار نه خواړه.

نود اسلام سپیختلی دین یواخی روحی خاننگه نه ده نیولی بلسکی دژ وندانه
تولی خاننگی دهغه په اصلی منابعو کتبی په دیر وضاحت سره بیان شوی دی او انصاف
لرونکی باحث کولی شی چه ننور تولی اقتصادی او زراعتی چاری په دهغه جامع
قانون کی ومومی .

دسول اکرم «ص» د تجارت پیر فضیلت او دهغه تنظیم په خپله فرمائی «رستیا
گوی اوصادق سوداگر به د قیامت په ورځ د شهیدانو اوصد یقینو په دله کی را
پورته کیږی» نو کله چه کسب او کار په اسلام کی مرغوب دی او د اسلام
خپلو پیروانو ته دهغه تشویق او ترغیب ورکړی دی، اولپاره ددی چه دهغه تشویق
ښه تقویه کړی نو کار او کسب ته ئی یوه دینی جامه وروا غوسته او خپلو
پیروانو ته ئی په داسی ډول وروړاندی کړ چه په کار او کسب، تجارت او زراعت کی
برسیره په دی چه ستاسو دنیوی گټی دی، ستاسو دپاره اخر وی ثواب او گټی هم
شته، هغه پاک حضرت «س» د زراعت د تشویق په حقله فرمائی چه «هر مسلمان چه
یو نیالنگی کیږدی یا کوم شی وکوی، نو هر مرغه یا انسان یا حیوان چه له هغه
څخه کوم شی خوری دده دپاره صدقه بلله کیږی» نو وروسته دا ویلی شو چه
اسلام خپل پیروان د قنبلی او بطالت په لوری نه بولی بلسکی بالعکس هغوی ته همیشه
دا ارشاد کوی چه کار او عمل وکړی اولپاره ددی چه دهغه ښه فضیلت ثابت شی
هغوی ته د احم بیانوی چه تاسو ته دیو کار په عوض کی دوی مزدوری در کولی
کیږی، یو دا چه په دنیا کی تاسوله دهغه خپل کار او کسبه څخه دنیوی گټه اخلی
اوبل دا چه په همدغه کار تاسو ته پاک خدای اخروی ثواب در کوی .

نن ورځی قوانین او دستورونه چه کار او کسب ته اهمیت ورکړی اود کار
کوونکو دپاره ئی پراخ مجال جوړ کړی دی مگر دغو قوانینو په دی باره کی
دومره افراط کړی دی چه د کار کونکی، سوداگر، صانع مخه ئی آزاده پریشی ده
اود هر چا په مغزو کی دغی خبری ځای نیولی چه «مال او ثروت هر شی دی، مال
او ثروت باید وموندشی لیکن څرننگه وموندشی، دائی نه ده صافه کړی او یواخی
شخصی او فردی گټه ئی په نظر کی نیولی ده، د بیه اوسو دتو پیر نه کوی اود دواړه

یوډول شمیری، عمومی مفاد په نظر کسی نه نیسی او ځینو ته حق ور کړی چه د ځینو نور مال او ثروت په مختلفو وسیلو ځانته راغونډ کړی .
 نو که ددی د اقصا لری او وائی چه اسلام د تنبلی او بطالت دین دی ځکه چه بیه ئی مقیده کړی ده او سود ئی حرام شمیرلی دی، یائی دا اجازه نه ده کړی چه ځینی له احتکاره کار واخلی او د نورو مالونه ځانته راغونډ کړی یا ولی هر سړی په خپل مال کښی د تصرف حق لری او د مال خاوند کیدایشی او کوم شی چه دخپل لاس په ټنا کو پیدا کوی دهغه خاوند بللی شی، نو که په غور سره وکتل شی په حقیقت کسی ددوی سیستمونه د مایوسی سبب گرځی او د نې کاري او تنبلی پلوری حلك بولی ځکه په دغه ډول سیستمونو کسی یا خو به مال او ثروت دخو محدودو اشخاصو په لاس کښی جمع کیږی او نورو ته مایوسی او تنبلی پیدا کیږی اریا خو به د کار کونکي او عامل زړه مات کیږی او نه به غواړی چه یو کار په شوق اور غبت سره اجراء کی ځکه ددغه کار گټه او نفع د ځان گټه نه بولی .
 و پای .

غوره ویناوی

خود خواهی د جمال آفت دی، دروغ وبل د خبرو آفت دی او هېره د عقل آفت دی .

خود خواهی بې له یوازینې څخه بل اصل نه لری هغه څوک چه تل د ځان له پاره کوښښ کوی او خپل ځان همیشه په نو روښه گڼی او د نورو مشروعو آرزوگانو ته اهمیت نه ورکوی ډیر زړه یواری یا نی شی .

دا یو خلکو نیک بختی په دی کښی ده چه خپل ځانونه د ټولنې خدمت ته وقف کړی او د خلکو د آرامۍ له پاره تل خدمت وکړی .

هغه څوک چه د حلك عزم او قوی ارادې خاوندوی هغه هېڅکله پخپلو اخلاقو کښی بدلون نه شی راوستلای . (۰۰۰۰)

تعاون و امداد با ناتوانان

انسان یگانه مخلوقی است که با داشتن خصیصه وجدان امتیاز و کرامتی را حائز می‌باشد هر گاه فردی باین صفت فارقه در صحنه زندگی قدم می‌گذارد و در پرتو آن بسراغ راههای سعادت خود و ممنوعانش بر می‌آید آنوقت است که حیثیت معنوی و ارزش انسانی خود را به همگان روشن می‌سازد.

گوهر وجدان منشأ صدق، عدالت، عفت، رحم، عطرقت، همدردی و بالاخره عامل دستگیری ناتوانان و تعاون با ینوایان است.

دین مقدس اسلام که آئین نظرت بوده و سراسر با محاسن طبیعت تو افق و آنرا تأیید میکند بیش از همه به تحصیل صفات کمالیه انسانی دعوت نموده، افراد را دورتر از محیط محدود خود خواهی و خویشتن آسایی - بتقویه بنیان اجتماع توسط تعاون، هماهنگی، همکاری و همدردی مأمور می‌سازد و در بین همه مسلمانان یعنی کسانی که با سامات آن احترام می‌گذارند رابطه اخوت راقائل شده : میگوید :
(الاسلام للسلام کالبینیان یشد بعضهم بعضاً الحدیث) مسلمانان همچون اجزاء یک عمارت اند که بعضی برخ دیگری را بر جا و استوار نگه میدارد.

موقف اسلام را در قسمت تعاون به بیچارگان و امداد بیکسان وقتی میتوانیم دانست که متوجه شویم زکوة یکی از ارکان پنجگانه اسلام و از فرائض اولی این دین مقدس است - گذشته از آن پرداختن بکند اد صدقات و نفقات دیگری مانند صدقه فطر، قربانی، کفارات، و فدیها و غیره را بر تبه و جوب قرار داده است که همه بروی همین اصل تعاون و تساند و بالاخره بغرض تحکیم کساح جامعه صورت گرفته، و در مقابل آنانرا که در ادای حقوق مالی فوق اهل و بی یروایی دارند با مواعید سختی تهدید میکند - چنانچه آیه کریمه (الذین یکنزون الذهب والفضة ولا ینفقوا فی سبیل الله فبشرهم بعذاب الیم - یوم یحیی علیها فی نار جهنم فتکوی بها جبا هم و جنوبهم و ظهورهم هذا ما کنزتم لانیفسکم فذوقوا ما کنتم تکنزون آنانکه طلا و نقره و هکذا سرمایه های مالی را بطور ذخیره بالای هم می‌گذارند و در راهیکه خداوند فرموده است حصه معینی را از آن صرف نمی‌سازند

با آنها مؤده بده از عذاب دردناکی که در قبال ایشان است، در روز باز پرس آن همه اموال اندوخته با آتش دوزخ تافته و گرم میشود آنگاه با آن داغها بر پیشانیها پهلوه‌ها، و پشته‌های این گروه نهاده خواهد شد و عتاب الهی چنین متوجه شان میشود که اینست گنجها و اندوخته‌های شخصی تان، پس اکنون ثمرات آنرا بجشید تا این لحظه نتوانسته بودید حاصل ازان بر گیرید - در دنیا ازین سر مایه نفعی بکس نرسید بانا توانان پیشانی ترشی کرده، هنگام ابراز نیازمندی با گشتاندن پشت و پهلوی از احسان و عنایت آنها استنکاف نمودید .

همچنین علاوه بر صدقات واجبه در قسمت اعانه‌های غیر معین و احسانات استجابی توصیه‌ها و تشویقات زیادی وجود دارد: چنانچه (مثل الذین یفقون اموالهم فی سبیل الله کمثل حبة امنت سمیع سبایل فی کل سبيلة مائة حبة - الایة) داستان کسانی که اموال خویش را در راه رضای خداوندی صرف میکنند همچون داستان دانه‌ی است که هفت خوشه بار می‌آورد هر خوشه دارای صد دانه و خداوند دو چندان نیز میکند برای کسی که بخواند و تعالی دارند و رحمت بی‌کران و داننده همه چیز است .

احسان و تعاون باید محض بقصد خوشنودی آفریدگار بزرگ و پاس حقوق هموعی و بغرض انجام وظیفه اخلاقی انسانی صورت بگیرد و نباید هیچگونه بار منت و یا آزار و استثماری در دنبال آن باشد - قرآن عظیم الشان در باره چنین نیکو کاران میفرماید (الذین یفقون اموالهم فی سبیل الله ثم لا یتبعون ما انفقوا من اولافی لهم اجرهم عند ربهم ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون) آنانکه برخی اموال شان را در راه خداوند صرف میکنند و با آن هیچگونه منت و آزاری را دنبال نمیسازند آنان در نزد خداوند دارای پاداش و احسان میباشند در حالیکه از خوف و اندوه برکنار نیز خواهند بود .

مسکوبند در ادوار قبل از اسلام عادت چنان بود که اگر گاهی یک شخص توانگر بدستگیری و احسان درد رسیده و بیچاره‌ی اقدام میکرد شخص مذکور راجع بار منت خویش قرار داده، از وی در بعض مواقع انتظار احترام و خدمت میداشت و در صورت امتناع آزار و توبیخش میدادند - قرآن کریم ازین رویه خلاف مروت و ازین پست نظری دور از کرامت انسانی و اخلاقی تقبیح بعمل آورده

يك سخن خوش و نيك و در موقمش گذشت نمودن از خطاها و تقصیرات دیگران را
براینگونه احسانات و عطایا ترجیح داد و اعلام کرد :
(قول معروف و مغفرة خير من صدقة يتبعها اذى) .

حضرت پیغمبر اسلام (ص) در راه ترغیب و تشویق بتعاون و احسان میفرماید
(ان الصدقة لطيفة خضيب الرب) پرداختن صدقه و احسان باعث فرو نشستن
ششم پروردگار است ، همچنان داشتن حسن عطا و مملکت داسوزی و دستگیری راتا
درجه آخرین پیر و ان خویش سفارش کرده ، هر فرد مسلمان را از فقدان چنین
مزایای اخلاقی سخت تحذیر می نمایند که (لا يجمع الشح والايمان في قلب
عبد مؤمن) در دل يك بنده مسلمان ممکن نیست بخل با ایمان جمع شود .

تعاون و احسان علاوه بر اینکه رضا خداوندی و پاداش اخروی را بارمیآورد شخص
را در نظر دیگران محترم ساخته ، خود بخود محبوبیت او را در پاتولید میکند
حدیث شریفی همین معنی را افاده میدارد که (السخي قريب من الله قريب من الجنة
قريب من الناس بعيد من النار) فرد احسان پیشه بحضور خداوند دارای قدر و قرب
است بهشت از وفاصله می نخواهد داشت ، او در نزد مردمان مقرب است ، اواز عذاب
آتش اخروی دور خواهد بود .

خلاصه که اسلام که دین اخوت و مروت است به هیچ صورت به ترك تعاون
و همدردی فردی و اجتماعی اجازه نداده ، باتعالیم عالیله خویش ما را بهر گونه
نیکی و اعمال پسندیده که بشید اساسات زندگی اجتماعی باشد ارشاد میکند .

اگر يك دارنده هیچ هم نتواند از راه رحم و مروت مصدر تعاون مالی بمقابل
درماندگان و ناتوانان شود لااقل خواهد توانست از راه ترك احتساکار تا اندازه ی
دردهای این طبقه را تخفیف بخشیده ی از شرمندگی در نزد وجدان و حیثیت انسانی
خود دور بماند .

لذت احسان و تعاون بهمنوعان بیشتر از لذت استفاده های شخصی بوده روح و باطن
انسان را آرامش میدهد .

این هم گفتمنی است : آنانکه با داشتن قدرت کمار و عمل خود را بوضع عطالت
انداخته ، باتن دادن بهر گونه ذلت لب سوال و دست بطمع بامردمان مقابل میشوند

اقسام الحاح و حیل را در تظاهر عجز و سیه‌روزی خود سکار می‌برند قابل توجه اند چه این گروه فقط از نرم‌دلی دیگران - خواستفاده کرده ، گدائی و طمعکاری را یک بحیث پیشه آسان انتخاب نموده‌اند و احیاناً برخی از این عاجز نمایان مسکین چهره پول‌های ازین راه یعنی از طریق ریختن آبروی خود و فریقتن دیگران اندوخته‌اند .

باید داشت در حالیکه پیشوای بزرگ بشریت حضرت محمد (ص) خود از کسالت و تمبلی و بیکاری پناه می‌جوید و عید شدیدی را در قبل آنها می‌خواند که (من سأل الناس لیثری ما له کان خموشانی وجهه اورضاً یا کلمه من جهنم) کسی که بفرض تزئین مال و اندوختن پول در سطح بسوی مردمان دراز کرده ، با سؤال از آبروی انسانی خود می‌گذرد در روز باز پرس خراشهایی در چهره او از خجلت و حسرت پدیدار خواهد شد یا سنگهای گرم تفتیده‌ی را از دوزخ خوردن بکار خواهد برد .

دادن مال و پول با آنهایش از یکنوع ضیاع مالی خود و ستم بحال و مال آنها چیزی نیست بهتر بن کمک باین گروه آنست که آنها را شنیده ازین شیادی منع کرده بکار و کسب و ادار بسازیم بهر حال چون غرض ما ترغیب بتعاون و امداد بامر دمان در مانده و حاجتمندان ناتوان حقیقی است که باور و سرما و زمستان درد ناتوانی بیشتر آنها را شکنجه می‌کنند این حدیث مبارک را مژده بمر دمان با همت و دارندگان بامروت یاردهانی می‌کنیم که (ایما مسلم کسام مسلماً علی عری کسناه الله من خضر الجنة وایما مسلم اطعم مسلماً علی جوع اطعمه الله من ثمار الجنة وایما مسلم سقی مسلماً علی ظمأ سقاه الله من الریح المخترم) مسلمانیکه دریابد مسلمانی را در حال نداشتن لباس یا پوشا کسی خداوند پاک او را از جامه های سبز بهشتی کسوت میدهد ، و مسلمانیکه مسلمانی را در حالت گرسنگی با آذوقه‌ی مدد رساند پروردگار او را از میوه های جنت نصیب خواهد داد ، و مسلمانیکه در لحظه تشنگی از مسلمانی رفع عطش کرد خداوند کریم او را از شراب خالص و گوارای آنجهانی می‌نوشاند .

در خاتمه خاطر نشان می‌سازم که بفرموده آنحضرت (ص) «الید العلیا خیر من الید السفلی» دست عطا و بخشش چنانکه در ظاهر بردست خواهند و گیرنده بلند واقع میشود همیشه دارای تفوق حقیقی بوده ، مالک فضیلت اخلاقی انسانی است .

اسلام د نورو ادیانو معتقدات

د اسلام موقف د نورو ادیانو په مقابل کېنې څه شی دی دا په پښتنه هلته ښه پوره معلومېدی شي چه مونږ قرآن ولولونو دخپلو تعلیمو په ضمن کې د مساوات مبداء یادوی او وائی «لا اکراف فی الدین» گویا دقواو ادیانو دا حق ثابتوی چه دبله ترڅنګه ژوند و کړی اوله آزادی هوا څخه مساویانه مستفید شي .

اما کومه نکته چه مونږ توجّه اوبامارنه خپلې خوانه راګر ځوی هغه د دین کلمه ده چه د مذهب کلمې سره د معنی او مدلول له حیثه کلي اختلاف لري د دین د کلمې دائره اولمن عامه اوباشمول ده او د پری معانی لري .

(۱) د ملتونو قانونی اوضاع او خاصې شرائع .

(۲) د قانون دغوښتنې سره موافق حکم کول .

(۳) د غالبې قوې اطاعت .

(۴) د ژوندانه په یو ګرام چه د فکر او عقیدې وسعت او پراخولی او د کسارو د کېدو او اجراء د پاملرندوی او همداسې له دې آیت څخه مراد دی د یوسف علیه السلام په سوره کېنې د دین کلمه ذکر شوی ده او څښتن تعالی وائی «ما کان لیاخذاً حامی دین الملک» مسکّر پدې ځای کېنې د دین د کلمې ذکر په دوهمه معنی راغلی دی او هغسې وسعت او پراخوالی لکه چه دا کراه په آیت کېنې د دې معنی په برخه وو په نظر ته رانځی دا آیت عام او د ژوندانه ساحه او د ګر د عقیدې او اعمالو او کوشش په سیوری کېنې ښیي لکه چه لوبیدیز خلک ورته د ژوندانه لاری وائی دادقواو شیانو ضمانت کوی او هېڅ شی د معنی له دائرې څخه بیرون نه دی ځکه چه فکر او عقیده د ملتونو د شخصي او اجتماعي حیات په امن کېنې وده اونمو کوی قامونه او ولسونه رغه فکر او عقیده د لاسموري استعداد پافریعه چه هغوی ته څنګه پریښی قبلوی او د ژوندانه لاری او ګوډری دهغه په دنیا کېنې ویشي .

د غربیانو تقالید د عقیدې په محور چورلې اوله دې تقالیدو څخه عقائد او اخلاق

او عادات سرچینه نیسي او داخلاقو او عاداتو مرکز شمیرل کېږي کله چه په اروپا

کشی تحلیل و تجزیه در شروع شو اوژو ندیه مختلفو بر خو و ویشل شو لکه دینی او غیر دینی، روحی، مادی، شخصی او اجتماعی دین نبی او علامی دژو ندانه په رنگ کشی ښکاره شوی او دا خبره څرگنده او معلومه شوه چه دقر آن دحریت اعلان دژو ندانه په قولو بر خو کشی شامل دی اوله هغه حریانو څخه چه دولت دملتونو او هیوادونو دساتنی دپاره مینځ ته را ایستلی او اوچت دی لدی کبله حریت دقولنو او هیوادو دپاره دکار او اعمالو اجازه په خاص چو کات، کشی ورکوی په هغه وخت چه دغه کار او عمل داخلاقو اوژو ندانه لوړ تیا سره منافعی نهوی مثلاً د هغه ښځی دپاره چه د هغی څښتن، پرشی دوژلو او نفیس سبز لو اجازه نه ورکوی که څه هم هغه دا کار دوست ولری هم دارنگی سود او زنا په اسلامی نری کشی په طمع ډول مرام بولی حریت مطلقه دتوانو او هیوادو دپاره په هغه وخت کشی ښه گڼی چه د هیوادو او توانو دسلامتی او مصاحبت سره متضاد واقع نهشی ددی خبری دلیل همدام څکنی آیت دی. دجهالت او ناپوهی له کبله په خلکو کشی دی خبری شهرت پیدا کړو چه دیغمبر (ص) جنگونه او محاربی د کفارو سره ددی دپاره وو چه هغوی ذلیل او اسلامی دین اجباراً قبول کړی لیکن حقیقت داشی نه دی او نه صحیح عقل دا خبره قبلولی شی ځکه چه رسول (ص) همیشه پدی گوښش کښی و چه بشر آرا مه او مساعده فضاء کښی ژوند تیر کړی او هېڅ څوک یو تر بل څه تیری او تعرض و نه کړی لیکن سره دپاکۍ ارادی او سپیڅلی نیت وی نشو کړای چه پدی کار بریالی شی کله چه په دغی وسیلې سره دامن او سعادت بریال توبی په نصیب نشو آخر دی کار ته مجبور او اړ شو لکه چه کار لایل رانی چه دقوت او زور خواب په زور او قوت مقابله کړی او ددینابی حرص له کبله ددین څخه دفاع وکړی بلکه انسانیت هغه دی کار ته مجبور کړو همدارنگی کوم کسان چه و دو سته لڼه منځ ته راغلل هغوی هم خامخا دالار تعقیب کړی ځکه چه دامن او سلامتی قولی لاری او گودری مسدودی وی که چیری هغوی دعاجزی څخه کار اخیستی وای دکفار و مقاومت او دشمنی ته ملانه وی ترلی اوس به چا دخدای عبادت نه کولی او نه به داسلام او مسلمانانو څه نیسه او آثار موجود وای آیتاسی پوهیږی چه دکفار و بغض او عداوت داسلام او مسلمانانو سره په کومه اندازه وواو څه افکار یو په خپلو سینو کی دمسلمانانو دپاره روزل داشی د هغوی له دی کار څخه ښه پوره معلوم شو چه ددنی افرانه وروسته هغوی جنګ

او حربته گوتی و اچولی دچور او چاول اورئی به اسلامی حکومت چه به مدینه منوره کنبی نوی تاسیس شوی و وبل کپو سره لدی چه به اسلامی اقرار هم درلود و مسلمانانو دینی شجاعت وو چه ددی عظیمی فتنی مخه بی و نیوله اوله بیتخه ئی محوه او نابوده کپه او پری نه بنوده چه دهعی وخیمی نتیجی بشکاره شی که چیری مسلمانانو شجاعت او اسلام پالنی قوه په کار نه وی اچولی کفار و داسلام دله منخ وړلو په کار کنبی شه صرفه اوچ بل نه کاوو.

له بللی خواتاسی رسول «ص» ته خیر شی چه هغه مبارک له دی خلکو سره شه معامله درلوده او هغه کسانو چه د مسلمانانو د تعرض او تجاوز څخه ډډه او څنگ کولو په هغوی د غفری څومره باران وریده کله چه مکه فتحه شوه او دغه قبائل او اولسونه چه د مسلمانانو په اذیت رسولو کنبی شه دریغ نه کاو دهغه حضور ته وړاندی کپای شو ددی خلکو دشمنی او عداوت ئی بهر کپه او د غفری څخه ئی کار و اخيست کله چه رسول «ص» مدینه منوره ته هجرت وکړو یهودیان ئی بدی ځای کنبی د قوت او اقتدار خاوندان ولیدل که ناسی غواړی چه اسلام تساهل او تسامح ددی او لسونو او قومونو به باره کنبی و گوری نودی خبری ته خیر او ملتفت شی مسلمانانو له دوی سره شه معامله کوله او کوم شرائط ئی دوی ته وړاندی او یا شه قسم هغه ئی به ځای کپه د مسلمانانو له خوا هغوی نه دایمان او اعمال په باره کنبی پوره آزادی حاصل وه او ورته وبل شوی و تاسی کولی شی چه قریلی منازعی او واقعی تورات د احکامو په مطاق حل او فصل کپای اما کله چه رسول «ص» ته د کومی قضیبی دحل د پاره ورغالی دغه د فیصلی او قضاء څخه به شا گر خپل بلکله لاشه چه هغه پوری دروغ تپل او کفارو سره ئی مرسته او کومک کولو چه مسلمانان ذلیل شی او د هغوی وښانه مدینت او کلمه ترېښو لاندی کپای .

حشر بنظر هم دهغه به ضرر رسولو کنبی لویه برخه درلوده لکه چه بی لځنی دهغه په طعام او پوډی کی زهر ر لپل مگر هغه کسانو چه دانسانیت ملکه په ځای کپه او د بدبختی او شقاوت په چارو کنبی لاسونه نه وواهه څښتن تعالی داخلک له آفاتو او مصایب و څخه په امان او سعادت او نیک بختی ور په برخه کپه.

داو ددوی کار او عمل ولی رسول «ص» هغوی پوه او خبر دار کپه چه نور شه نه غواړم مگر بوازی دهغه شی تصدیق چه موسی او عیسی (ع) او منجکنی پیغمبران

په هغه راليزل شوی دی زه په تورات او انجيل ايمان لرم او پدی هم قائل یم چه دواړه په نور او هدايت مشتمل دی لیسکن دیغمبر پدی اقرار کړو سو هم دهغوی دزړو تور رنګ لری نشو .

همدا رنګی نصاری هم داسلام دښمنان وو ددوی زړو نوته هم اطمینان حاصل نه وسره له دی چه رسول (ص) دصلحی راغب وو او پدی کوشش کښی وچه کتابیان او مسلمانان څنګ تر څنګه ژوند وکړی ځکه چه دتوحید مسئله دوی په ه حال کښی سره راټولوی او ددوی دپاره یو دینی مشترک اساس تشکیلوی ددی خبری دلیل دالاندي آیت دی .

(ووايه ای محمده چه ای اهل د کتابو راحی تاسی دیوی کلمی په خو اچه برابره ده زمونږ اوستاسی په منځ کښی او هغه داه چه عبادت به نه کوو منګر بواخی دالله او شریک به نه نیسو دالله سره هیڅ شی اونه به نیسی ځینی زمونږ ځینی نور خدایان غیر له لویه خدا په لیکه چه تاسی کتابیان احبار اورهبان نیسی نو که و گرځیدل دوی له توحید او اسلامی احکامونه ئی شاوواړو له پس وواخی تاسی ای مو منانو کتا بیانوته چه شا هدان شی تاسی پدی چه په تحقیق مونږ مسلمانان یو) .

داخورا رو ښانه پیشرفت او ترقی وه چه هیڅ څو ک ورته ځیر او ملتفت نه اما اوس چه له هغی راهیسی څورلس پېړی تیری شوی دی دنصار اوله علماء وڅخه یو تن دی حقیقت ته متوجه کیږی او اعتراف کوی چه دا کار ځلک توحید او یوالی ته بولی چه اساسی مبدأ او ټول توحیدی ادیان سره متفق دی او په هغی ايمان لری بله داچه پدی اعلان کښی مساوات ته اشاره ده چه گردو کړی یو پر بل څه بهتری او لوړوالی نه لری او ټول دخدای بندګان دی ورو سته بیا اسلام دمسلمانانو دپاره داخبره ضروری وګنله چه په خپلو کښی ددوروری او اخوت مزی مضبوط کړی او دکتا بیانو سره هم خپل علاقه ونه شلوی دمسلمانانو دپاره د کتابی ښځه دنکاح اجازه ورکړه او ویل چه مسلمانان کولی شی چه هغوی دخپلو کورودو دانولو دپاره بی له دی ځنی چه په اسلام مجبوری کړی به نکاح واخلي او همدارنګی له هغوی سره ئی مسلمانانو ته دناستی او ولاړی، خوړولو او څکولو اجازه ورکړه فیس او نیک صالح اشخاص ئی دمسلمانانو په دوستی کښی ښه او غوره وبال او دا خبره بی څرګنده کړ کوم کسان چه مسلمانان نه دی داسی نه چه هغوی ستاسی

دشمنان دی بلکه په هغو کښی داسی کسان شته دی چه تاسی ته دوستی او مروت لاسو نه غروی د دوست او دشمن د پیژندنی معیار یواځی افراد دی نه ټولنی او خلک دی نه هیوادو نو لدی کبله تاسی گوری چه اسلام د قضا او معاملی په وقت کښی د مسلمان او کتابی په منځ کښی فرق نه کوی بلکه عدل په هر وخت کښی غوره اوبښه گڼی دی ټکی ته قرآن په ډیر وځایو کښی اشاره کړی ده لکه چه وائی (اونه دی باعث کړی تاسی دشمنی دیو ه قوم بندی باندی چه عدل او انصاف به و نه کړی څښتن دوست نه لری تجاور کونکی اشخاص)

بله د اسلام ډیارونی ښه داده چه د ټولو نورو ادیانو د پاره یی د آزادی او حرمت حق ور کړی بلکه د ټولو اجتماعی بنسټ ساتی (ولولا دفع الله الناس بعضهم الخ) په روښانه ډول ددی معنی تائید کوی اما کومه نکته چه زمونږ پاملر نه خپلی خوا ته راگرځوی هغه داده کوم کتاب چه د اسلام د تکمیل او انتظام د پاره راغلی دی هغه دیو دو او نصار او معابد به مخکې او اسلام ورپسې یادوی په حقیقت کښی د ابو غوره کار دی.

اسلام مسلمانانو ته ددی خبری یادونه کوی چه دنور وادیانو معابد ته په درنه سترگو وگوری دا نوی تطور یواځی اسلامی دین په خپله غیز کښی لری او انسانیت په تاریخ کښی یی یونوی ور پرانیستی دی اما په مخکښی ادیانو کښی نظیر نه تر سترگو کیږی دوستی او عاطفه وه چه مسلمانانو خپلی حملی غیر مسلحو طایفو ته نه دی مخامخ کړی او نه دښمنو اوضعیفانو سره د جنگ بماشرلی ده بلکه دهغوی د مساجد او رهبانو سره هم څه غرض نه شی کړی ځکه چه د جنگ نه ددی له پاره نه و چه دهغوی ثقافت او حریت له منځه یوسی کله چه بیت المقدس فتحه شو حضرت عمر او غلام یی په یوه اوبښه چه دواړو دسوریدو نوبت ایښی و بیت المقدس ته لاړل اتفاقاً د لمانځه وخت قریب شو د نصار اوله عالم څخه چه له دوی سره په خبر و بوخت وو اجازه وغوښتی شوه چه د حضرت عمر د لمانځه اراده لری دی عالم وویل چه ولی امیر پدی کلیساء کښی لمونځ نه ادا کوی آیا تاسی پدی ځای کښی لمونځ جاړ نه بولی حضرت عمر وویل داسی زمونږ د پاره ټوله ځمکه مسجد دی او هر ځای کښی چه وغواړو لمونځ کولی شو اما به کلیساء کښی مونځ نه کوم لدی کبله چه مسلمانان یی مسجدو ته گرځوی

دایو پیر غوره مثال دی چه داسلام دپیشرفت او ترقی مخکښی پوراوړاښی او ددی خبری دپاره روښانه دلیل دی چه اسلام دتولنو دپارد حریت بیله دینی او فکری تفرقی قائل دی او دی څیز دپاره نه دی راغلی چه دنورو او یانو حریت سلب کړی کوم شی چه مونږ دحضرت عمر په باره کښی ولیکی داسی نه چه دایو اخی دهغه کارو بلکه اسلامی تاریخ داسی پیر مثالو نه په خپله غیږ کي لری دنصار او څو تنه درسول ص حضور ته راغلل چه له هغه سره په دینی بهضمو مهمو څیزونو کښی خبری اتري وکړی په دی وخت کښی دلما نڅه وخت قریب شوه غوی وغوښتل چه دنبوی مسجد څخه ووزی او په کوم بل مسجد کښی خپل لوړنځ اداء کړی ځکه چه دهغوی په لمانځه کښی ساز او سندزو برخه لرله لیکن سره له دی هم رسول ص په نبوی مسجد کښی دهغوی دپاره اجازه ورکړه ځکه چه پیغمبر (ص) حر او مهربان ذات وو او نیسانو دپاره لوی زړه او پراخه سینه پکار ده داسی نه چه تنگه سینه او عدم تسامح ولری او دا خبره د کوم تعجب جای نه دی ځکه چه څښتن تعالی وایی (هر چاته مونږ مقرر کړی له تاسی څنی بو شریعت او روښانه لاره او که اراده فرمایلی وای الله نو خامخا به ئی کړځولی وی تاسی یو امة مکر یل بیل ئی کړی ځکه چه وازمی تاسی په هغه شی چه تاسی ته ئی درکړی دی پس نو وړاندی شی تاسی یو تربله نیکو کارو ته) تولدی نه معلومه شوه چه اختلافات څه اهمیت نه لری بلکه مهم څیز نیک کارونه دی او داسلام یواځنی هدف همداسی دی چه انسانی ټولنو بقاء او امن ثابتوی د تسامح او تساهل وجه وه چه کلیساگانی په اسلامی مناطقو کښی سره د خپل ثقافت وجود لری بلکه ددی تسامح د عاطفی له کبله مینه او محبت په ټولنو کښی پیدا شو او په یو وخت کښی ازان او دژنگ اواز اوریدل کیږی داندلس هیواد ددی خبری دثبوت دپاره ښکاره او روښانه مثال ښودلی شو اسلامی دولت قریبا اته پېړۍ بدی جای کښی دوام درلود دلته چا دا خبره بده نه گنله چا چه به د اسلام پیروی ته غاړه ایښوده او یا به له وطنه جلا کیده بلکه ټولو د مشترک ثقافت د روښانیتاد پاره کوشش کولو دی ځلانده ثقافت داروپا څخه دجهالت وریځی لری کپی او دهغوی د پاره ئی د ترقی او لوړتیا لاری پرانیستی اما کله چه مسلمانان دضعف سره مخامخ شول دغو معاندینو د هغوی سپېڅلی ثقافت محوه او نابود کړو .

همدارنگی دترکی د هیوادواگی قریباخلور پیپی د مسلمانانو په لاس کښی وی او دنصاراو مختلف احزاب پدی لځای کښی اوسیدل د عثمانی دولت پاچا وغوښتل چه په زوره اسلام رسمی دین وگرځوی اما هغه پدی مقصد کامیابه نشو ځکه چه لویانو او علماؤ دهغه سره پدی خبره موافقه ونکړه او هغوی وویل چه دا کار د قرآن له صریحو الفاظو سره مخالف دی او اسلامی تعلیم ددی څیز اجازه نه ورکوی .

همدارنگی اسلام په هندی قاره کښی انتشار وموند پلی او جویی ، جویی خلک په هغی کښی ور داخل شو ځکه چه داخلک د برامی تقسیم له لاسه ډیر په تنگ واو د لوړو او ښکته طبقو د تقسیم دلاسه ترستونی رسیدلی وو دغه مهم وسایل وو چه د اسلامی دین په انتشار او تبلیغ کښی یی پوره کومک او مرسته و کړه داسلام جاذبیت په خورا پراخه پیمانه مخ په وړاندی روان وو تردی چه د انحطاط دور شرع شو بلکه پدی وخت کښی اسلامی فتحي د پخوانه پیری شوی لکه چه په اوسنی عصر کښی اسلام په افریقای نړی کښی ستر گامونه اخلی سره لدی چه مسیحی تبلیغات د هغی په ضد دوام لری او د مال او پیسو په صرفولو پدی باره کښی څه دریغ نه کوی ددی ستری کامیابی یواځنی سبب د اسلامی تعالیمو پراخوالی اود افکارو سپیڅلتیا وه چه وائی ټول مسلمانان سره وروڼه دی .

یهودان هم د مسیح (ع) له پیدایښته وروسته او مخکي په نصرانی مناطقو کښی ذلیل او پریشان وو د اطمینان او امن په نعمت مایه نه وو اما کله چه داسلام نور راوخوت د امن او اطمینان نعمت ورته حاصل شو تردی چه د خان دپاره ئی ټولنی او قلمه گانی جوړی کړی بلکه د ترقی او پرمختگ دروازی لکه د مسلمانانو ورته خلاصی شوی که د اسلامی تاریخ پانی و پلېل شی نو دا خبره به جوته شی چه اسلام کوم ظام او زینتی د هغوی په حق کښی نه دی کړی او نه په اسلامی ټولنو کښی په بغض یا احتقار منع ته راغلی دی د نبی کریم (ص) په زمانه کښی یهودو په کومه اندازه دخپلو حقوقو څخه استفاده کولی شوه او تر کومه وخته پوری د دوی د پاره د حقوق ثابت وو ددی خبری اندازه هلته لښکید یشی چه مو تر هغه عهدونه چه رسول (ص) له دوی سره کړی دی وگورو .

دیني عوف يهود چه په مدينه منوره کښي اوسيدل د مسلمانانو سره ئي دا عهد وکړو که چيري چا به مونږ حمله وکړه يوه دبل مرسته کوو او په خپلو کښي به څه تيري او تعرض نه کوو بلکه د مظلوم مرستي او کومک څخه به ځان نه ژغورو همدارنگي د نجران له نصار او سره ئي معاهده وکړه او ويل دځمکو او مالونو خپل وانو پوري څه غرض نکوي او نه په هغو حقوقو او شياو کښي چه يو دبل لاس لاندې وي څه تغير راوړي پيغمبر دص، ددې خبرې ذمه واري ښکاره کړه .

حضرت عمر درض، دايليا د وگړو سره دا لاندې معاهده لاس ليک کړه بسم الله الرحمن الرحيم: دايليا وگړوته د امان ورکړای شو چه نه به څوک د هغې مال او ځان سره څه غرض کوي او نه به د کلسيا دور انولو او په هغې کي د ژوند د اختيارولو څوک اقدام کوي بلکه دهغوي ټولو روغو او ناوړغو اشخاصو ته امان حاصل دي ټول په ديني امورو کښي آزاد اويو به بل ته څه ضرر نه رسوي (همدارنگي د جرجان او اذربايجان وگړو سره د امان په باره کښي عهد او پيمان وکړه مگر پدې عهد او پيمان کښي د هغوي د شريعت د حفظ اوسانني په باره کښي خبري اتري شوي او هغوي ته د خپل کتاب د احکامو په مطابق کښي خبري او ددې خبري حريت هم ورته حاصل وو چه دوي کولي شي چه خپلي ټولي منازعي د خپل دين د مقرراتو په سيور کښي حل او فصل کړي .

قرآن له دې خبري څخه شديدا نهې او ممانعت کوي چه د اسلام دائره اولمن دي د زور او اکراه په وجه وسيع او پراخه شي بلکه مسلمانانو ته داسي لارښوونه کوي چه خلک دي د حکيمانه وعظ او نصيحت له لاري اسلام ته وبولي او کوشش دي وکړي چه خلک دښو اخلاقو او اعمالو په وجه د اسلام شو قمنديان کړي د ژوندانه لور مبادي چه د انسانيت معراج او ارتقاء په هغې کښي مضمرو وي ور وړاندې کړي ددې غرض دا کمال دپاره څښتن تعالي پيغمبر دص ته خطاب کوي چه خپل کوشش او هاند په دري شيانو کښي په ښکار واچوي دبلنه کوه اي محمده خلقوته لياري درب خپل ته چه توحيد او اسلام دي په حکمت سره او په نيك پندونو په ښه دول او مباحثه کوه له دوي سره په هغې طريقې سره چه پوره ښه وي .

دپیرو کسانو عادت به دینی مجادلانو کښی یواځی کښل نه وو بلکه پیر پیدا کیدل چه بودیل دحرمت او احترام مراعات نه کاو او په داسی کلمانو می خپله خوله پراښستله چه دځان او خپلو محارمو دپاره می دا کلمی نه غوښتی قرآن شدیداً له دی کاره خلك منع کوی تردی چه کوم بتان او تیزه هغوی چه معبودان بولی او دهغوی په عبادت بوخت او لگیا دی دهغو دکنخلو څخه مسلماً نان منع کوی ترڅو چه هغوی دبرحق معبود او محترمو لویانو په باره کسی څه بی ادبی ونه کړی اوله جهالت ه دوی ته زیاری او کښل ونه کړی ځکه په دی صورت کښی به دخپل واجب التعظیم معبود او دقابل الاحترامو لویانو داهانت سبب تاسی پخپله وگرځی لکه چه څښتن تعالی وائی «کنخل مه کوی تاسی هغو معبودانو نه چه کفار دهغو عبادت کوی نو کښل به وکړی دوی څښتن تعالی ته په ناحقه او ناپوهی سره.

«ووايه ای محمده کافرانو ته چه زه نه کوم عبادت دهغه شی چه تاسی می عبادت کوی، او نه می تاسی عبادت کوی ونکی دهغه ذات چه زه می عبادت کوم او نه یم زه عبادت کو ونکی دهغه شی چه عبادت می کوی، تاسی او نه می تاسی عبادت کو ونکی دهغه ذات چه زه می عبادت کوم تاسی لره دی دین ستاسی او مال لره دی دین ځما» په دی قرآنی آیت کی عامه اجازه ده دی څیز ته چه دڅښتن عبادت کوی ونکی او هغه کسان چه دخدای عبادت نه کوی دهغو په منع کښی تقاضم غیر ممکن دی له دی کبله قول خلك دی بودیل په لار کښی ښود واقع نه شی بلکه قول وکړی دی بودیل دپاره کمال حریت به دینی او عقیدوی امور وکښی قائل شی ځکه چه سمه لاره د کښی لاری څخه معلومه ده لکه چه څښتن تعالی وائی «نشته هېڅ زور د دین په منلو کښی په تحقیق سره ښکاره شوی ده سمه لاره له گمراهی څخه کچه چیری دوی مخ ورغی له تالخی پس نه می نیزلی مونږ ته پردی باندی سانو نکي په تحقیق سره ستا په غلره یواځی دتبلیغ بار پروت دی مونږ ته معلوم دی هغه څه چه وائی می دوی او نه می ته په دوی باندی زور کو ونکی،

دپاسنی قول آیاتو نه دی څیز ته اشاره کوی چه دپیغمبر ص دپاره ددی خبری اجازه نه وه چه خلك په زور او اجبار سره اسلام ته وبالی. بعضو مفسرینو دا کراه دآیت دنزول په سبب کښی لیکي چه بعضو یهودو اسلام قبول کړو او ځامن می هماغسی به پخوانی دین باقی پاتی شو دهغوی پلارونو غوښتل چه خپل ځامن په زوره اسلام ته راوړی پدی وخت کښی دغه آیت نازل شو چه ددی لاندی آیت تائید کوی

«افان تکره الناس حتی یکونوا مؤمنین»

اسلام دغه روبه دنور وادیانو په مقابل کښی نه ده غوره کړی ځکه چه د اسلام اساسی تعالیمو پدی خبره بناء موندلی ده چه دین د انسانی شعور اوربانی هدايت په اساس دیوالی څخه عبارت دی د انسانیت معیار او داخلاقو اندازه په ټولو شرایطو کښی مشترک ده انبیاء او پیغمبرانو په تاریخی مختلفو پیرو کښی دخلکو دپاره ښی لار ښوونی او صحیح تعلیمات راوړی دی لیکن د زمانی تیریدو دهغورنگ گرځولی دی اسلام خپلو پیروانو ته ددی څیز لار ښوونه کوی چه په هغه حق شی، چه ټولی شرایع به هغی کښی اشتراک لری ایمان واری لیکن د تاسف لځای ددی بعضی خلک چه مسلمانان نه دی هغوی خپل ژبی او قلمونه د پیغمبر د طعن او پروپا گند د پاره را ایستلی او په نابوهی او ناحقه سره دغه ناروا کارونه بشپړ کوی ځینو اړو بائی مستشرقینو د اسلام په ضد کتابونه تالیف کړل او په هغو کښی د اسلام طبعی تعالیمو څخه سترگی پټی کړی او له دی نه هم انسکار ښکاره کړو چه په اسلام کښی ارتقا، وسعت او حریت نشته او دخپلو باطلو فرضیاتو په وجهی د پیغمبر «ص» پوری د طعن ژبی اوږدی کړی د ایدو داسر موضع ده چه مسلمانانو ته نه ښائی چه هغوی ته بالمثل خرابور کړی هم داسب دی چه د اسلامی لغت په آدابو کښی داسی یو څیز نه پیدا کیږی چه دهغی په واسطه کوم دینی لیوړ په بدو یادشوی وی ځکه چه د مسلمانانو د شان سره دا خبره نه ښائی چه د یو پیغمبر یانې په باره کښی لیکه موسی یا ابراهیم «ع» څه طعن یا پروپا گند وکړی.

هغو ټولنو ته چه دخدای له طرفه کتاب ورکړای شوی وی هغوی د اهل کتاب په نامه یاد یږی د پیغمبر «ص» په زمانه کښی د عربو سره وړی ټولنی نه دی مخامخ شوی مگر یواځی یهود، او نصاری خو د اهل کتاب کلمه عامه او ټولو هغه ټولنو ته چه د مسلمانانو ورسره وروسته مقابل شوی دی شامله د پداسی حال کښی چه دهغوی سره صحیفی او دینی قدیمه روایات موجود وی.

د قرآنی او امر و څخه د اهل کتابه ده چه مسلمانان باید «اهل کتاب» ته دهغه دینی مشترک کو معتقداتو څخه چه له دوی سره وی خبر ورکړی ترڅو چه د دوی به منځ کښی تفاهم آسان او د ارتباط او اتحاد دپاره لاری ولټوی ځکه چه قرآن د تعاون او احسان لاس یواځی په اهل توحید، کښی محصور نه گڼی بلکه ټولی هغه منوری

او موقف قولنی چه به انسانیت قائلی دی شامل دی بل دا تعاون به هغه وخت کـبـنی
دیر سخت تمامبزی چه یوه قولنه دین ته شاوړوی اود مادیاتو خواته قدم واخلی مگر
قرآن بیام خلك تعاون او احسان ته بولی او وائی کومک وکـړی یو دبل سره
به تقوی او نیکو کارو کبنی مرسته او کومک مه کوی په گناه او ظلم کی :

نیسکی او تقوی اوداسی معروف شیان دی چه قول توحیدی شرایع دهغی یوشانتي
یادونه کوی اسلام د تعاون لمن په قولو انسانی قولنو غوره وی مگر هغه کسان
چه هغوی متضاد معتقدات لری هغوی د تعاون دائره تنگه بولی اسلام ددی موقف په اساس
د قولو توحیدی ادیانو په کالبد کبنی د ژوند روح پو که د اسلام د موقف یواځی سلبي نه دی
بلکه ایجابی همدی لکه چه قرآن په دفعو ددی خبری تأیید کوی چه حق په خبشن
ایمان لرل دی او انسان ته خپلو بدو اعمالو په مطابق جزاء ور کول کیمیزی چاچه
په خدای ایمان راوړ او دهغی په مطابق فی اعمال سرته ورسول خدای هغه ته نجات ورکوی
باک نه لری چه دا کسان دهری پلي څخه وی لوی خبشن فرمائی هغه کسان چه مؤمنان
او هغه کسان چه یهودان او نصاری او بی دینان دی څوک چه په خبشن او دا خرت
په ورځ ایمان راوړی او نیک اعمال سرته ورسوی دی کسانو لره د خدای به زردا جردی
او څه ویره او غمگینی په هغوی نشته .

په دی سبب د مناسکو او شرائعو او عباداتو اختلاف کوم اعتبار نه لری دا قولی مختلفی
ایاری دی چه یو هدف تعقیبوی کوم کسان چه په روحانی حیات ایمان لری داخلک
د نجات خاوندان دی .

وردهیدلی وائی کله چه ما دخپل اسلام اعلان وکـړـپـونـو مالـره دخپلو اسقفی رفیقانو
څخه یو بن راغی اوراته وویل چه زه په تاجیر افسوس کوم چه ناخپل دین بدل کړو زردی
چه ته به پدی کار ابدی اورته ور داخل شی ما دی اسقف ته داسی ځواب ورکړو بلی
داستاسی د دینی ضیق او تنگی وچه وچه ما اسلام غوره کړو ته دا گمان کوی چه زه د جهنم
اهل وگرځیدم ځکه چه ما ستاسی بعضی معتقدات یریشودل اسلام چه ما غوره کړی دی
تاته داسی وائی کـه چیری په خدای ایمان واورې او نیک کارونه سرته ورسوی دوزخ
ته نه ور داخلبزی باک خدای چه د اسلام توصیف کونکی دی هغه متعصب ذات نه دی
خصوصاً بداسی ورو او فرعی شیانو کی .

تعلیم و تربیت در اسلام

فن آموزش و پرورش که امروز در میان دانشهای بشر دارای مرتبت عظیم و جایگاه رفیع است ریشه بسیار باستانی دارد پیشینان بیش از هر چیز بدان توجه داشتند و تعلیم و تهذیب افراد هدف نخستین آنان بود هر قوم در القاء و افاده آن روش خاصی را بکار می بستند . و طرق تربیت و تعلیم نظر به ارتقاء و انحطاط مدنیت هر قوم تفاوت داشت . مصریان قدیم آموزش و پرورش را در خدمت دین گماشته بودند و به منظور اتمام عبادات بکنار میبردند ازینرو دانش فقط در تصرف کاهنان بود از شاه تا کداهمه در تعلیم خود بار سنت آنان را بدوش میکشیدند در شعری به مقام برجسته دانشمند چنین اشارت رفته است : « ارباب صنایع همه مرؤوسانند جز دانشمندان » در میان بابلیها، آشوریها و کلدانی ها تعلیم مجانی و عمومی بود، اختصاص بدسته معین نداشت . اقوام مذکور به ورزش علاقه داشتند و در جوار مدارس برای مطالعه و تمرین کستابخانه ها ساختند و زنان نیز مانند مردان از آموزش و پرورش بهره مند می شدند تربیت و تعلیم در یونان باستان بیش از پیش انکشاف کرد و مردم آن سامان در این فن به مراتب بلندی نائل آمدند زیرا مربیان و دانشمندیانی مانند سقراط و افلاطون و ارسطو در میان آنان ظهور کرد و اندیشه های حکیمانه فلاسفه مذکور در آموزش و پرورش مردم یونان تأثیر بسزا داشت . مردم آنان بیشتر به تربیت عقول توجه داشتند و اسپارتن ها تربیت اجساد را بیشتر اهمیت میدادند در اساس تربیت در یونان عبارت بود از ورزش، خوی نرم و حب وطن .

چون مشعل دانش بدست مسلمین افتاد ، فن تربیت و تعلیم به مرحله نوینی وارد شد زیرا دین مقدس اسلام تمدنی را بنیاد نهاد، که در حلقه تمدن های جهان چون خورشید فروزان در میان ستارگان است . و ناگفته پیداست که شاهان و حاکمان تمدن همانا علم است و هر قدر تمدن پیشرفت کند علوم نیز بیشتر شود و میتوان قرآن کریم را در اسلام علت مهم این امر گشت زیرا این کتاب مقدس در پیدایش و تسکثر علوم تأثیر بسزا داشت و شماره علوم در اسلام از دوسه صد تجاوز

کرد که اکثر آنها یا از قرآن نشأت نمود یا برای خدمت قرآن بیدار گردیدند. مسلمانان در اثر پیروی از تعلیمات قرآن کریم و پیشوای بزرگوار اسلام «ص» به تشکیل مدارس و کتابخانه ها پرداختند و لحظه ای از تحصیل علوم باز نایستادند. در بغداد ده ها مدرسه بوجود آمد که از آن جمله مدرسه نظامیه و مستنصریه را میتوان نام برد. این دو مدرسه دارای قوانین و تشکیلات مهم بود چنانکه پول موقوفه مدرسه نظامیه به دویست هزار دینار میرسید و شش هزار شاگرد در آنجا به تحصیل اشتغال داشتند و دانش آموزان تهی دست مجاناً تحصیل میکردند. در قرن چهارم تنها در قرطبه هشتاد مدرسه وجود داشت.

دانشمندان اسلام برای تحصیل از یکجا بجای دیگر مسافرت میکردند و انواع مشقات و زحمات تن میدادند. درباره خطیب تبریزی مینویسند و قتی که کتاب «التهدیب» تالیف از هری بدستش افتاد خواست کتاب مذکور را که در نه جلد بود در نزد دانشمند متبحری فرا گیرد، ابوالعلاء بصری ادیب معروف را باو معرفی کردند وی کتاب را در توبره ای «مخله» قرار داد و آنرا بشانه خویش افکند و پیاده از تبریز دهسپار معره - که در نزدیک حلب قرار دارد - شد، عرق از پشت و شانه اش به کتاب رسید و اثری در آن باقی گذاشت و این کتاب سرانجام در میان کتب موقوفه در بغداد بجا ماند، و کسی که آنرا میدید و از قصه اطلاع نداشت گمان میبرد که این نسخه وقتی در دریا غرق شده است.

دانشمندان اسلام فن تربیت و تعلیم را علماً مورد بررسی قرار دادند و قواعدی برای آن وضع کردند و حدود و وظائف معلم و متعلم را که دور کن بسیار مهم آموزش و پرورش است تعیین نمودند و تالیفات بیشماری در این رشته از خود بیادگار گذاشتند. اکنون وظائف دانش آموز و آموزگار را بطور خلاصه در اینجا نقل میکنیم.

مهمترین وظائف متعلم را به هشت وظیفه تقسیم کرده اند:

وظیفه اول: دانش آموز باید نخست نفس خویش را از اخلاق زشت دور نگه دارد و خویش را به صفات نیکو آراسته کند.

وظیفه دوم: متعلم باید به امور مادی بیش از حد توجه نکند زیرا کثرت علائق او را از تحصیل دانش باز میدارد و باعزم راسخ در این راه گام بردارد و از وقت اندک استفاده بزرگ نماید.

وظیفه سوم - بر علم تکبر نورزد و در انتخاب معلم باید وقت کند و آموزگار ناصح و خلیق بدست آورد در برابر او متواضع باشد و زمام امور خویش را بدست او بسپارد و از خدمتش سرباز نرند و آنسان که مریض نادان اندرز پزشک حافق و مشفق را بکار می بندد دانش آموز باید نصیحت آموزگار را کاملاً رعایت کند در هنگام پرسش نخست از وی اجازه بگیرد و سپس با کمال ادب پرسش خود را بدو بگوید.

وظیفه چهارم - با اقران خویش مذاکره و مباحثه کند زیرا گفته اند سه چیز بایدار نماند مال تجارت و علم بی بحث و ملک بی سیاست در مباحثه باید هدفش رسیدن بحقیقت باشد و با کسی مباحثه کند که دارای طبع سلیم و ذوق مستقیم و خلق کریم باشد مباحثه فواید بسیار دارد از آن جمله متعلم را بدقت و کنج کاوی و امیدارد و شوق سرشاری در او ایجاد میکند.

وظیفه پنجم - وقتی میخواهد عملی را فرا گیرد در آغاز باید به اختلاف اموال توجه نکند زیرا اختلاف اقوال دهشت و اضطرابی در عقل او ایجاد میکنند و ذهنش را پریشان و رأی را فاسد می نماید و از ادراک و اطلاع باز میماند ازینرو نخست روش واحد و پسندیده ای را در نزد استاد پیش گیرد و چون از آن فارغ شد سپس به آراء مختلف و شبهات توجه نماید. و اگر استادش در انتخاب رأی واحد عادت نداشته باشد و به اقتضاء عادت خود به نقل مذاهب و آراء گوناگون بپردازد باید از تعلیم در نزد چنین استادی خود داری کند زیرا اضلال چنین آموزگاری بیشتر از ارشاد اوست.

وظیفه ششم - طالب العلم باید از تحصیل هیچ علمی از علوم محموده خودداری نکند و باید بر مقاصد و غایات تمام آنها آگاه شود بعد از آن اگر عمرش مساعدت نمود کوشش کند تا در آنها تبحر حاصل نماید و الا علم اهم را از میان آنها انتخاب نموده و آنها را بتجدد کمال رساند و از بقیه اندکی را فرا گیرد زیرا علوم معاون یکدیگر است و بعضی بابعضی ارتباط دارد.

وظیفه هفتم - دانش آموز باید دفعتاً و یکبارگی به تحصیل چند علم مشغول نشود بلکه ترتیب را رعایت نموده از اهم آغاز کنند و تا علمی را بعد کمال نرسانده است به تحصیل علم دیگر نه پردازد .

وظیفه هشتم - متعلم باید همیشه باخود کتاب چه داشته باشد تا آنچه را که از استاد آن و دانشمندان می شنود و یا در کتابی میخواند در آن ضبط کند و باید به ضبط مطالب در کتابچه اکتفا نکند بلکه بقدر امکان بکوشد تا آنها را بخاطر بسپارد (ماثبت فی الخواطر لا ما اودع فی الدفاتر) و غرض از وضع دفاتر و کتابچه ها آن است که در موقع فراموشی به اینها مراجعه نماید .

در اینجا مناسب است حکایتی از آموزگار بزرگ غزالی نقل کنیم خود وی در ضمن نقل داستان مراجعت از جریان بسوی طوس گوید که : عیاران راه بر من گرفتند و اموال مرا بردند من نیز از دنبال آنها براه افتادم در این میان سر کرده آنها بمن متوجه شد و گفت بر گردد و گرنه کشته میشوی گفتم ترا بدان کسی که از او امید سلامت داری سوگند میدهم که فقط همان تعلیقه ام را بمن باز دهی چه این تعلیقه چیزی است که برای شما نفع و فائده ندارد . گفت آن چیست؟ گفتم عبارت از کتبی است که در آن توبه (مغلاة) قرار دارد و برای سماع و کتابت و فهمیدن آنها رنج سفر را بر خود هموار ساخته ام . خندید و گفت چگونه مدعی هستی که مطالب آنها را فهمیده ای در حالیکه همه را گرفتیم و ترا از علمت مجرد کردیم و اکنون بدون دانش شدی، سپس به یکی از یاران خود امر کرد و توبه را بمن مسترد نمود باخود گفتم خداوند این گفته را بر زبان او جاری فرمود تا مرا در کارم هدایت کرده باشد چون بطوس شدم سه سال پیوسته زحمت کشیدم و جمیع تعلیقات خویش را بخاطر سپردم و چنان شدم که اگر راه را بر من بگیرند نتوانند مرا از دانشم مجرد نمایند .

وظایف علم

آدمی نسبت به مال دارای چهار حالت است ، نخست حال کسب و استفاده مال دوم حال ذخیره و جمع کردن آن، سوم حال اتفاق بر خودش و درین حالت از آنچه که اندوخته است باید بهره برداری کند چهارم حال بخشش بدیگران و این حالت

اخیر از تمام حالات مذکور بهتر و افضل است همچنان انسان نسبت بمعلم دارای چهار حالت است یکی حال طلب و استفاده دوم حال جمع کردن و اندوختن سوم حال استبصار یعنی تفکر در اندوخته های خویش و بهره برداری از آن چهارم حال تبصیر و آموختن بدیگران و این حالت اخیر را میتوان مهمترین و بهترین حالات او گفت و کسی که به افاده و تعلیم مشغول است باید بداند که مسئولیت بزرگ دارد و وظیفه خطیری را به عهده گرفته است اما آداب و وظائف مهم او قرار ذیل است :

وظیفه اول : باید بردانش آموزان مشفق و مهربان باشد و در تربیت آنها بکوشد .

وظیفه دوم : از نصیحت به شاگردان خود داری نه کند و شاگردان وقتی که استحقاق مرتبتی را حاصل نکرده است او را از تصدی آن مقام بازدارد و همچنان او را از تحصیل علمی قبل از فراغ از تحصیل علمیکه مشغول است نهی نماید . و بدو بفهماند که غرض از تحصیل دانش تقرب بخدا است نه مباحثات و تفوق جوئی بر دیگران .

وظیفه سوم : این وظیفه که از دقائق فن تعلیم است که معلم باید متعلم را از طریق تعریض، تویخ و کنایه و رحمت از سوء اخلاق بازدارد زیرا تصریح پرده هیبت را میدرد و سبب میشود که متعلم برانجام کار زشت اصرار دارد .

وظیفه چهارم : آموزگاری که علمی را تدریس میکند باید در نزد متعلم علوم دیگر را تقیح نه کند و از این کار زشت سخت پرهیزد و در عوض باید راه تحصیل علم دیگر را برای متعلم هموار سازد اگر معلمی احیانا چند علم را تدریس میکند باید متعلم را وادار نماید که بتدریج از یک مرتبه به مرتبه دیگر صعود کند .

وظیفه پنجم - باید اندازه فهم شاگرد را رعایت کند و بقدر فهم او درس دهد آنچه را که عقل متعلم از ادراکش عاجز است بدو القاء نه کند .

وظیفه ششم : برای متعلم کوتافهم باید مطلب را بسیار روشن افاده کند و باو چنین نه گوید که در وای این مطلب روشن نکته دقیقی است که تواز فهم آن عاجزی چه این گفته موجب تشویش ذهن او میشود و او را از فهم آن مطلب روشن *

خدای ته

احساس چه پکنبی نه وی هغه سرمه را کوه
 چه حق لره نه گوری دا بصر مه را کوه
 د بل سره چه نکیم همدردی او کومگونه
 که بیه می نه رسیدی و س د شرمه را کوه
 چه لاس او پنبی می ستپی اوستومان ورپسی نشی
 چه اخیلم ئی مظلوم نه داسی زر مه را کوه
 ای خدایه عالی فکر مور سنجش او هنر را کوه
 جهان چه پری تباشی دا هنر مه را کوه
 چه سحر، معجزه حق او باطل پری معلوم نشی
 چه هوش نه وی ملگری تش نظر مه را کوه
 چه ولاړ نشی خدمت کنبی د خپل قام اود ملت
 پد ای بی ننگی د سر خطر مه را کوه
 ای خدایه جامی غمونه ما باندی انبار کوه
 خو غم د سرواو سپینو لکه غر مه را کوه
 همت راسره مل کوه چه هر خای حقه وینا کیم
 په زړه کنبی له ظالم ویره حذر مه را کوه

په تاحدی باز میدارد و معلم را به بخل نسبت میدهد زیرا هر کس درباره خود چنین
 گمان دارد که هرگونه مطلب دقیق را میتواند درک کند و راضی نیست به کوچک
 فهم و نا رسائی ذهن خویش اعتراف نماید.

وظیفه هفتم: معلم باید به علم خویش عمل کند و کردارش موجب تکذیب گفتارش
 نشود زیرا توافق علم با عمل شرط ضروری و اساسی آموزگار است. (ختم)

مأخذ: دې اميکت آت اسلام آن کرسچيانيتي

مخلص و مترجم محمد امان (کلدرني)

نفوذ ادبيات و آرت اسلام در اروپا

تماس با کلتور مسلمين موجب نفوذ السنه ها و ادبيات مسلمانها در سرزمين غرب گرديد. - اسامي مواضع متعدد و نامهاي بعضي اشياء از الفاظ و اصطلاحات عربي اخذ کرده شده و مشتق گرديده اند. در دوران تسلط و استيلای اعراب در کشور هاي هسپانيه و پورتگال چنين الفاظ و اصطلاحات مانند کپاروان، دراگومان، سيرپ، تيرف، ادميرال، آرسينل، انکو، ميترس، صوفه، الکھول، صفر - زير و، الجيره از السنه عربي به زبانهاي اروپايي ها وارد گرديد اند. - مطالعه چنين الفاظ نشان ميدهد که زبان عربي تا چه اندازه به السنه هاي اروپايي نفوذ خو درآورد نمود بود.

علامه اشعار عربي در نغمات و اشعار هسپا نوي بصورت واضح کسب نفوذ کرده است.

بعضي از شعراي اروپايي در وزن ذکر اشعار خویش از شعراي مسلمين هسپانيه پيروي کرده اند.

عده داستان نويسان اروپايي در طرز نگارش حکايات روش نويسندگان مسلمين را اقتباس کرده، و بکار برده اند علي الخصوص طرز داستانهاي الف ليله در نوشتجات عده از اهل قلم جرمني، فرانس ايطاليه انگلستان وغيره ديده مي شود در داستان اوين سن گروسو و حکايت مسافرت گوليور نیز از سبک داستان نويسي مسلمين تعقيب کرده شده يك نفر نشر نويس فرانسوي که سوانح و شرح زندگي او کمالاً بدست نيست از روش نشر نويسي نويسندگان اسلامي در کمپوز و ترکيب اکاسمين نيکوليت تعقيب نموده و حتي طريقه داستان نويسي و طرز نگارش ادب اسلامي نفوذ خویش را بر نويسندگان بزرگ اروپا از قبيل شيلر، گوئته و ساير رومان نويسان عربي قرار داده است.

در آرت و صنعت علی‌الخصوص در ساختن زبورات طلاء و نقره و میناء کاری
مسلمین و پیشین مهارت و لیاقت بسزای داشتند و هم چنین مسلمین در ساختن مهره
های رنگه درخشنده - ظروف چینی سفالین - گلدانها - بوتله‌ها - شیشه و بلور
ماهر بودند تکه‌های ابریشمی و ابریشم که مسلمین هسپانیه تولید می‌کردند
در اروپا خریداران زیاد داشته و علی‌الخصوص در معابد و کلیساهای مسیحیون از آنها
استقبال گردیده و یک چیز ذی‌قیمت تلقی می‌گردید. عده از خریطه‌های ابریشمی
مسلمانها حتی در کانتز بوری کا دیرال بدست آمده است مسلمانها صنعت کاغذ
سازی را از چین بکشورهای غربی نقل دارند و ایشان نیز در صحافت کتب خیلی
ها قابل بودند و بهترین و قایه‌های چرمی ساخته می‌توانستند.

نمونه‌های فن معماری مسلمین و نفوذ آن در ممالك هسپانیه و پورتگال
همشاه رسیده و از دیدن ساختمانهای پیشین و قرون وسطی این دو کشور
پهن شدن نفوذ طریقه تعمیراتی مسلمین بخوبی استنباط می‌گردد. و انجام،

غوره ویناوی

دری شیان دی چه هیخ دانسان لاس ته نه شی ورتلای دولت مندی په آرزو
لخوانی دویشتو په رنگو لواوروغ صورت په در ملو سره .

ته کولاش چه دگل رنگک له پشو لاندی پایمال کړی مگردا هیخکله
نهش کولای چه دهغه ښه بوی په فضا کېږی مخو اونا بود کړی .

د غریبانو یوه وړه گناه هم پته نه پاتی کیږی په داسی صورت کېږی
چه ددواندو خلکو اوی لوی گناهونه دهغوی دولت پتولای شی .

صحرای یغما

رفت آن فصل طراوت بخش ایام بهار
 سبزی گلشن بزرگی گشت یاران روی کار
 میرود از باغ و بستان بلبل زار و نزار
 رخت بر بسته دگر ره عند لیب از جوی بار
 خوش نمی آید مرا زین رو همه دشت و دمن
 بی رطب از یاسمین و از گلاب و نسترن
 رونق دیگر نمایان گشت از بار خزان
 زرد گشت افسرده شد برگ درختان این زمان
 نیست زین یغما گری حاجت شرح و بیان
 گر نمیدانی دمی شو جانب صحرا روان
 تا بدانی آنچه من گفتم حقیقت بوده است
 بی خلاف و کذب ای یار طریقت بوده است
 در گلستان یکدمی گری بگدازی ای نکته دان
 یاروی در شهر و ده و کوچه و جای کسان
 یاببینی عهد لیب و بلبل آتش بجان
 بعد از آن رمز کلامم بر تو میگردد عیان
 چونکه از غارت گریهای خراب سرد مهر
 آه مظلومان رسیده و رآند و سپهر
 زین سبب نالم که فصل نو بهار آخر چه شد ؟
 جلوه آرائی آن کوه و کنار آخر چه شد ؟
 رفتن تفریح باغ و آبشار آخر چه شد ؟
 آن نواهای خوش آهنگ هزار آخر چه شد ؟
 تا که آید باز هنگام بهار خوش گوار
 من (فروزی) میشوم افسرده و زار و نزار

گفتنی‌ها

اندیشه:

در اجتماع امروز مردمانی هستند که نقش رویاهای دیروز را در صحنه حیات امروز بازی میکنند در گوشه‌ای میخوابند و سر بچیب تفکر فرو میبرند با اندیشه‌های دور و دراز خود را مشغول میکنند و بیخبر از آنچه در پیرامونشان میگذرد در دریای اندیشه غرق میشوند.

میانداشند که از کجا آمده و بکجا خواهند رفت و با حاصل آمدن و رفتنشان چیست در پس پرده چه خبری هست از کیست

از خود میپرسند که چون باید رفت چرا آمده ایم؟ سپس عاجزانه بضیع خود اعتراف میکنند و دست از همه چیز میکشند و اگر هنوز رهقی در تن و نور امید در دل داشته باشند «دمی راغنیمت» می‌شمارند و کور کورانه راهی در پیش میگیرند که بسراشب انهدام منتهی میگردد. گوئی این افراد نمیدانند آنچه هست در خود ایش نیست در همین «اندیشه» آنهاست که اگر آنان بیندیشند و نیروی آفریننده آن پی برند آنچه را که میخواهند میتوانند بوجود آورند چنانکه دیگران این راه را پیش گرفتند و امروز بر فضایی محیط زمین خود محیط شده اند و شاید دیری نخواهد گذشت که از راز هائیکه مامعما می‌شماریم گره بکشایند در صورتیکه ماهنوز در دریای دیروز سرگشته و حیران بدنبال کمگشته‌های خود در جستجوییم جرأت داشته باشید!

هرگاه شما خواهان سعادت و نیکبختی حقیقی در این چند صباح زندگی باشید. قطعاً در اعماق قلب خودتان پیوسته برای نیل بمقصود در تجسس یک دستور اعجاز انگیز بوده اید.

در روزهای هفته تمام اوقات ماصرف کار و انجام وظیفه و مشکلات زندگی میشود. بنابراین پیوسته سعی میکنیم در روز جمعه که وقت استراحت و بیکاری است. پروگرام نوینی برای زندگی خودمان طرح کنیم. اگر چه ممکن است. بسهولت دستور اعجاز انگیزی برای راهنمایی زندگی خویش پیدانکنیم.

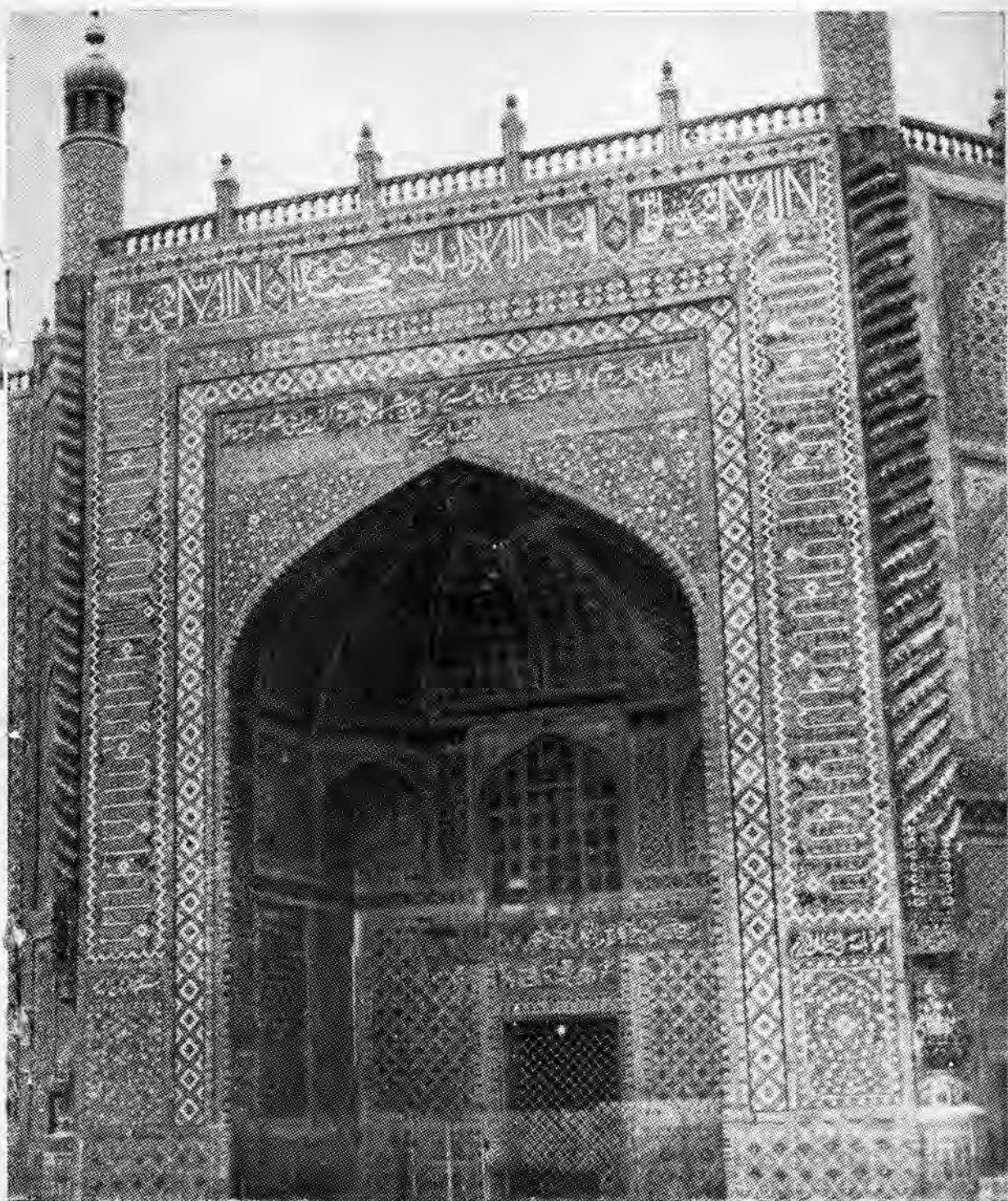
ولی قدر مسلم آنست که سرانجام روزی اعم از جمعه یا روز دیگر این دستور اعجاز انگیز را خواهیم یافت و قدرت حیرت انگیز آن ناگهان بما آرامش و قدرت

هفت فرهاد

ای که از عشق بتان بر بسته زنا رها
 همت فرهاد خواهد از تو این شهر و دیار
 سحر و کوشش با ابقین باشد کلید ارتقا
 آنسکه افتاده ز بخت بد به چنگک تنبلی
 چه کن تار و زی پات و حلال آری بکف
 از قناعت سال ها با نایم نانی ساختن
 ای که دائم در بساط عافیت خوش خفته
 از هنر خود را عزیزان شهره دنیا کنید
 چند به هر لقمه نان بیش دوان خم شدن؟
 آنسکه اورا نعمت علم و هنر نبود نصیب
 مزد ناید در کف آن کس که او کاری نکرد
 گفته ام این نکته را «فضلی» به یاران بارها

و سلامت و عقل و از همه مهمتر شجاعت و تهور را بخواهد آموخت . چه کسی بهتر
 از کسی که مزه ترس را به بیمورد ترین و جانکاه ترین شکل آن چشیده است
 «می تواند لطف و ارزش جرئت و شجاعت را دریابد»

یکنوع نگرفتن امتدادی و جود دارد که جوهر ترس بشمار
 میرود و بسبب آن رفیع شدن نیست گاهی اوقات محض اینکه از
 رختخواب خارج میشود ناگهان احساس میکنید که ترس در زیر پوستهای
 شما می دود و نبضتان تند میشود اما شما بدون توجه باین کار خودتان را انجام
 میدهید و میگوئید بر زانوهای سست خود تان فائق آئید و پشت خود تان را
 مستقیم نگهدارید و در پاسخ سوال کسانی که از شما میپر سنجند حالت چطور
 است بیدارنگ جواب مید هید بسیار خوب اما دقیقه بدقیقه وحشت از تن شما بالا
 میرود بطوریکه ناگهان در گوشه های خود احساس صداهای زننده ای میکنید
 بالینهمه بروی خود نمی آورید و میگوئید چه هوای خوبی است اما هوا جنبه خارجی
 دارد و تنها ذهن این ترس و احساس بیموقع یعنی بزرگترین بالای جان بشر را احساس میکنند.

کوشه از تعمیر روضه مبارکه در مزار شریف